

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра адміністративного, господарського права та фінансово-економічної
безпеки

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

зі спеціальності 081 «Право»

**Тема: «Адміністративно-правове регулювання підприємницької
діяльності»**

Завідувач кафедри _____ д.ю.н. Гаруст Ю. В.
(підпис)

Керівник проекту _____ д.ю.н. Старинський М. В.
(підпис)

Виконавець студент
групи Ю.м-91 _____ Годун М. О.
(підпис)

Суми 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	8
1.1. Поняття й ознаки підприємницької діяльності та її значення для національної економіки.....	8
1.2. Правове регулювання підприємницької діяльності.....	18
1.3. Форми підприємницької діяльності та основні види суб'єктів підприємництва.....	29
РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	38
2.1. Поняття, мета та форми управління підприємницькою діяльністю.....	38
2.2. Адміністративно-правовий механізм регулювання підприємницької діяльності.....	45
2.3. Система суб'єктів адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності.....	56
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	66
3.1. Закордонний досвід адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності.....	66
3.3. Недоліки вітчизняного адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності та шляхи їх вирішення.....	78
ВИСНОВКИ.....	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

ВРУ – Верховна Рада України

ДРС – Державна регуляторна служба України

Держаудитслужба – Державна аудиторська служба України

ЄС – Європейський Союз

ЗУ – закон України

КМУ – Кабінет Міністрів України

Мінекономрозвитку – Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України

НАБУ – Національне антикорупційне бюро України

НАЗК – Національне агентство з питань запобігання корупції

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ПУ – Президент України

п. – пункт

пп. – підпункт

р. – рік

ст. – стаття

ч. – частина

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Розвиток вітчизняної економіки – одне з головних завдань Української держави, яке не втрачає своєї актуальності по цей час. Досягнення задовільних економічних показників у різних її галузях слугуватиме однією з передумов формування сприятливого інвестиційного середовища позитивно впливаючи на економічні та соціальні процеси в країні. В умовах політичної нестабільності та економічної нестійкості й, відповідно, уразливості до широкого кола зовнішніх та внутрішніх деструктивних чинників вкрай важливим є оперативне належне реагування владних інституцій на виклики сьогодення.

За цих обставин знаковим є вжиття санкціонованих заходів різного спрямування та характеру щодо забезпечення стійкості національної економіки. Безумовно, одним із таких кроків, є існування належних правових умов для провадження підприємницької діяльності та дієвого санкціонованого її регулювання з боку держави. Не виникає сумніву, що в нинішніх умовах роль підприємництва є особливо важливою для економіки й, відповідно, вимагає ефективного захисту з боку держави. Водночас, з огляду на нинішнє становище у цій сфері та визнану необхідність удосконалення законодавства в окресленому напрямі питання не втрачає своєї актуальності та, відповідно, потребує уваги.

Ступінь розробленості теми в юридичній літературі. Загальні питання щодо регулювання підприємницької діяльності досліджувалися такими вченими, як Є. А. Гетьман, Л. Г. Каїра, В. К. Колпаков, Ю. І. Матвєєва, М. Пітерс, П. Рабінович, О. В. Рой, Р. Ромашов, Ю. А. Сгупов, Є. В. Сірий, О. Ф. Скакун, Р. Хирзич, Ю. С. Шемшученко та інших.

Науково-теоретичною основою дослідження стали напрацювання таких вчених, як А. І. Агєєв, А. С. Дядін, Л. М. Гаєвська, А. А. Жигір, В. М. Мадзігон, О. І. Марченко, Т. В. Паєнтко, О. В. Набатова, Т. В. Паєнтко,

Г. В. Рибницький, В. Терещенко та інші.

Метою роботи є дослідження адміністративно-правових засад регулювання підприємницької діяльності. У відповідності до поставленої мети сформульовані наступні **завдання**:

- визначити поняття й ознаки підприємницької діяльності та з'ясувати її значення для національної економіки;
- розглянути питання правового регулювання підприємницької діяльності;
- встановити форми підприємницької діяльності та визначити основні види суб'єктів підприємництва;
- з'ясувати поняття, мету та форми управління підприємницькою діяльністю;
- дослідити адміністративно-правовий механізм регулювання підприємницької діяльності;
- сформулювати систему суб'єктів адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності;
- проаналізувати закордонний досвід адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності;
- встановити недоліки вітчизняного адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності та запропонувати шляхи їх вирішення.

Об'єктом роботи є відносини, що виникають у процесі здійснення підприємницької діяльності.

Предметом дослідження є норми за допомогою яких здійснюється адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності.

Методологія дослідження. Методи дослідження були обрані з урахуванням мети та задач роботи, його об'єкта і предмета. Для досягнення мети й забезпечення наукової обґрунтованості її результатів магістрантом було використано ряд деяких загальних і спеціальних методів наукового пізнання. Насамперед:

– в основу кваліфікаційної роботи було покладено метод системного аналізу завдяки якому було досліджено питання специфіки адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності;

– логіко-семантичний та діалектичний методи використовувалися під час визначення такого поняття, як «адміністративно-правовий механізм регулювання підприємницької діяльності»;

– порівняльно-правовий метод використовувався при порівнянні закордонних практик правового регулювання діяльності суб'єктів малого підприємництва;

– аналітичний метод було використано задля можливості узагальнення та встановлення недоліків вітчизняного нормативно-правового регулювання щодо адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності;

– метод узагальнення надав можливість визначити отримані висновки здійснюваного нами наукового дослідження.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у тому, що її висновки та пропозиції дають змогу для подальшого теоретичного дослідження кола питань, пов'язаних із адміністративно-правовим регулюванням підприємницької діяльності.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що кваліфікаційна робота є одним із комплексних досліджень, спрямованих на характеристику існуючого законодавства щодо адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності. Результати, що відображають наукову новизну полягають у наступному:

уперше:

– запропоновано визначення поняття «адміністративно-правовий механізм регулювання підприємницької діяльності»;

– узагальнено та критично оцінено законодавство, що регламентує процедури адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності;

удосконалено:

– визначення понять «механізм», «право», «адміністративно-правовий механізм»;

– загальні положення щодо вжиття заходів державними органами з регулювання підприємницької діяльності;

дістали подальшого розвитку:

– форми підприємницької діяльності;

– мета та форми управління підприємницькою діяльністю.

Апробація результатів дослідження.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота визначена її метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження та складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи складає 99 сторінок. Список використаних джерел включає 114 найменувань і розміщений на 9 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Поняття й ознаки підприємницької діяльності та її значення для національної економіки

Підприємницька діяльність в Україні вже давно стала одним із важливих напрямів правового врегулювання, що зумовлено її значимістю для національної економіки. З огляду на об'єктивну потребу стимулювання громадян до такого виду діяльності держава в особі компетентних інституцій вживає організаційні та правові заходи націлені формування й підтримки адекватних умов із позиції привабливості й реальної перспективи під час реалізації відповідних прав.

Для повноти та всебічності дослідження питання правового врегулювання відносин у цій сфері перш за все вбачається сфокусувати власну увагу на понятійний апарат. Сама дефініція «підприємницька діяльність» за тривалий період свого вжитку в різних галузях соціальних та інших наук була також предметом наукового інтересу серед науковців, фахівців із цього питання та інших зацікавлених осіб. Не вдаючись до вивчення питання виникнення та генези правового закріплення цього поняття, звернемо увагу на існуючі поширені підходи до його трактування. При цьому, варто погодитися з думкою А. А. Жигірь, який наголошує, що на думку багатьох вчених, ще не вдалося сформулювати загальноприйняту теорію підприємництва, бо існує: 1) неоднозначність явища підприємництва упродовж всього процесу історичного розвитку; 2) різноманітність методології та інструментарію досліджень; 3) мінливість у мотивації діяльності підприємця; 4) нечіткість розподілу функціональних особливостей діяльності підприємця і власником,

підприємця і менеджера; 5) відсутність соціальних характеристик прошарку підприємців [1, с. 30].

Так, В. К. Колпаков, як і більшість вітчизняних вчених ототожнюючи цей термін з поняттям «підприємництво» й розглядає його як визнану державою, підзаконну, вільну, самостійну, ініціативну та систематичну, з метою отримання прибутку, діяльність фізичних та юридичних осіб по виробництву товарів, виконанню робіт, наданню послуг і торгівлі, здійснювана на власний ризик та під свою відповідальність [2, с. 611]. Дослідник також зауважує, що така діяльність є підзаконною, адже має здійснюватися виключно в рамках правових приписів. У цьому зв'язку законодавець встановлює два типи обмежень: а) обмеження на певні види діяльності; б) обмеження права власності на ряд об'єктів [2, с. 611]. Л. Г. Каїра стверджує, що це безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності. (Створення суб'єкта підприємницької діяльності – юридичної особи, а також володіння корпоративними правами не є підприємницькою діяльністю) [3, с. 5]. А. С. Дядін вважає, що підприємницька діяльність – це самостійна, на свій ризик і під свою відповідальність економічна діяльність, що здійснюється законодавчо зареєстрованими суб'єктами підприємництва, спрямована на залучення в господарський оборот існуючих і можливих ресурсів, яка носить систематичний, правомірний, інноваційний характер і спрямована на отримання суспільної та особистої вигоди [4, с. 68]. На думку А. І. Агєєва, з філософської точки зору підприємництво може бути охарактеризоване як особливий настрій душі, як форма ділової романтики, як засіб реалізації людиною властивих йому потенцій [5, с. 8]. Г. В. Рибницький вважає, що вивчаючи підприємницьку діяльність маємо розуміти: 1) специфічну ініціативну професійну діяльність суб'єктів підприємництва (фізичних та юридичних осіб), що здійснюється на постійній основі та організовано, і виражену в отриманні прибутку в результаті виробництва

товарів, надання послуг чи виконання робіт; 2) економічну прибуткову діяльність підприємця, що здійснюється у регламентованому законодавством порядку, в незаборонених законодавцем способах та виражена у бажаному для нього: пошуку змін в потребах споживача на його (чи його конкурентів) продукцію, послуги чи роботи; задоволення виявлених потреб споживачів шляхом організації інноваційного виробництва, збуту й менеджменту-маркетингу на основі балансу граничних показників максимальної продуктивності [6, с. 111, 360].

М. Пітерс та М. Хизріч аналізуючи наведену дефініцію приходять до умовиводу, що мова може йти про такі процеси: 1) створення нового, що володіє цінністю продукту або послуги; 2) які поглинають весь час і сили підприємця, і який передбачає прийняття на себе фінансової, моральної та соціальної відповідальності; 3) які несуть самі грошовий дохід та особисте задоволення досягнутими результатами [7]. Розширене трактування цієї діяльності пропонує О. В. Набатова, стверджуючи, що підприємництво – це процес створення нових товарів, робіт, послуг, що володіють цінністю для споживачів; задоволення постійно зростаючих потреб; процес, який здійснюється на основі постійного комбінування факторів виробництва, ефективного використання наявних ресурсів для досягнення найкращих результатів. Він є безперервним, постійно відновлюваним, оскільки постійно змінюються потреби, які підприємці задовольняють. Цей процес вимагає великих витрат усіх факторів виробництва, часто приречений на тимчасову невдачу, але в результаті підприємцю приносить йому задоволення досягнутий їм грошовий дохід (прибуток) [8, с. 118]. Тому, приходиться до висновку цей же вчений підприємництво як процес включає в себе пошук нових творчих ідей, їх аналіз та оцінку з точки зору потреб ринку і економічної вигоди, формування цілей по реалізації ідей, втілення ідей в новому підприємстві, у створенні нового, в освоєнні виробництва нових продуктів, в удосконаленні організації виробництва, тобто в реалізації і втіленні ідей в конкретний результат (продукт, товар, технологію і т.д.), що приносить підприємцю прибуток [8, с. 118]. На

думку В. П. Демідовця, підприємництво – це здійснюваний на основі постійного комбінування факторів виробництва і ефективного використання ресурсів безперервний процес створення нових товарів, робіт, послуг, що володіють споживчою цінністю і задовольняють постійно зростаючий попит. Отже, підприємництво як процес включає в себе пошук нових творчих ідей, їх аналіз та оцінку з точки зору потреб ринку і економічної вигоди, формування механізму реалізації ідей, втілення ідей в новому підприємстві, освоєння виробництва нових продуктів, вдосконалення організації виробництва, тобто реалізацію ідей в конкретний результат, який приносить самі підприємцю прибуток [9, с. 10]. З огляду розглянуті бачення дослідників – представників різних наукових напрямів можемо прийти до закономірного умовиводу, що мова йде про види діяльності націлені на одержання прибутку. Вочевидь, що в нинішніх складних конкурентних умовах мова йде про створення нових товарів чи надання послуг, формування переваг відносно вже існуючих за рахунок санкціонованих способів і методів тощо. Не виникає сумніву, що вказаний процес нерідко матиме певні часто непрогнозовані ризики, що може призвести до матеріальних збитків, негативно вплинути на ділову репутацію суб'єктів підприємництва та ін. Також вона обмежена законодавчими рамками, відступ від норм якої матиме наслідком настання негативних юридичних наслідків.

Аналізуючи вітчизняне законодавство можемо прийти до висновку, що аналогічно цю діяльність висвітлено у Господарському кодексі України від 16.01.2003 р. № 436-IV [10]. Ч. 1 ст. 42 названого нормативно-правового акту визначено, що мова йде про самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [10]. Це визначення доповнюють В. М. Мадзігон та М. В. Вачевський вказуючи, що така діяльність включає виробничу, комерційну, торговельну, закупівельну, посередницьку, інвестиційну, консультаційну, фінансову діяльність та надання послуг [11, с. 4]. Погоджуємося з думкою цих же вчених, що помилково ототожнювати поняття

«підприємництво» та «бізнес», оскільки між ними існує відмінність: бізнесом можна назвати підприємництво, підприємницьку діяльність, справи, заняття з метою одержання прибутку в певній сфері суспільного виробництва [11, с. 4].

На наше переконання, вона являє собою санкціоновану та регламентовану чинним законодавством самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (фізичними та юридичними особами) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку й сприяння економічному розвитку держави. При чому, і такі суб'єкти несуть юридичну відповідальність у разі умисного чи несвідомого порушення норм законодавства під час провадження останньої.

Відносно видів підприємницької діяльності, то окрім виробничої, комерційної, торговельної, закупівельної, посередницької, інвестиційної, консультаційної, фінансової та надання послуг [11, с. 4] як основних, то також додатково виокремимо інтелектуальну та творчу діяльність. Виходячи з того, що на перший погляд більш ширше поняття – виробнича діяльність, на переконання більшості науковців, (В. О. Богуслаєв [12, с. 13], Ю. А. Сгупов [13, с. 44], Э. Хелферт [14, с. 13] та ін.) загалом передбачає сукупність дій працівників з застосуванням засобів праці, необхідних, для перетворення ресурсів в готову продукцію, що включає в себе виробництво і переробку різноманітних видів сировини, будівництво і надання будь-яких видів послуг [12, с. 13], то поза увагою залишається мисленнева діяльність із пошуку оптимальних шляхів створення того чи іншого товару. Слід також зауважити, що вказана діяльність може провадитися під час трудових відносин деяких працівників і, відповідно, права на об'єкт належатимуть господарюючому суб'єкту.

Вочевидь, що як і будь-яке інше, вказане поняття має певні ознаки й це дає змогу відрізнити його від інших. На переконання О. В. Набатової, до таких слід віднести: 1) свободу в прийнятті рішень і їх в реалізації; 2) створення і підтримка певного культурного середовища, створення почуття єдності,

почуття причетності до спільної справи, створення філософії виробництва; 3) практична діяльність здійснюється завжди в умовах невизначеності, нестійкості і ризику. Невизначеність викликає постійні зміни умов діяльності, поведінки суб'єктів ринку, зміни законодавства, необхідність швидкої переорієнтації виробництва та збуту. Нестійкість виникає із-за циклічного характеру процесів в суспільстві. Нестійкість і невизначеність породжують ризик [8, с. 118-119]. Ширший спектр ознак пропонує В. П. Демідовець, вказуючи на існуванні таких: 1) самостійна діяльність дієдатних громадян та їх об'єднань; 2) ініціативна діяльність, спрямована на реалізацію своїх здібностей і задоволення потреб інших осіб і суспільства в цілому; 3) ризикова діяльність і держава не бере на себе відповідальність за невдачу; 4) професійна діяльність, спрямована на систематичне отримання прибутку, а не разова операція; 5) законна діяльність, здійснювана зареєстрованими в установленому порядку приватними підприємцями і юридичними особами [9, с. 8].

В. Терещенко пропонує виділяти основні та додаткові групи ознак підприємницької діяльності. Відносно першої то, на думку науковця, мова йде наступні: 1) правомірність; 2) безпосередність; 3) ризикованість; 4) відповідальність; 5) спрямованість на отримання прибутку. Щодо факультативних, то називаються такі: 1) самостійність; 2) незалежність; 3) досягнення соціальних та економічних результатів; 4) інноваційність [15, с. 215]. Г. В. Рибницький вбачає за доцільне виділити такі ознаки: 1) є самостійною, відносно незалежною економічною діяльністю (підприємець сам розпоряджається своїм прибутком, самостійно формулює підприємницькі стратегії, будучи готовим до господарських ризиків; відносна незалежність виражається в тому, що підприємець, здійснюючи свою підприємницьку діяльність на власний розсуд і ризик, повинен підкорятись встановленим законодавцем особливим правилам й стандартам); 2) здійснюється фізичними та юридичними особами, що набули статусу суб'єктів підприємницької діяльності у встановленому законодавством порядку (особами із цивільною та підприємницькою правосуб'єктністю); 3) не може відбуватись примусово; 4) є

не просто самостійною, але й ініціативною діяльністю, що спрямована на реалізацію своїх здібностей та задоволення потреб інших осіб і суспільства; 5) є ризиковою економічною діяльністю; 6) як професійна діяльність спрямована не на разове, а на систематичне одержання прибутку незабороненим законом шляхом; 7) здійснюється у встановлених національним законодавством формах економічної діяльності, зокрема в Україні це: виробнича підприємницька; торговельна (комерційна) підприємницька; фінансово-кредитна підприємницька; страхова підприємницька; посередницька підприємницька діяльність [6, с. 360; 16, с. 211]. Думається, що науковець змістовно та повноцінно охарактеризував вказану діяльність. Тому у дослідженні за основу пропонується взяти саме останній спектр ознак підприємницької діяльності.

Відносно такого аспекту як значимість для національної економічної системи, то варто погодитися з думкою І. Перит, яка зауважує, що сьогодні підприємництво – невід’ємний атрибут ринково організованої економіки. Його розвиток є наслідком економічного зростання та створює платформу для економічного і соціального зростання потенціалу домогосподарств. Воно є сприятливим середовищем для реалізації здібностей і талантів кожного домогосподарства, що, в свою чергу, породжує національну гордість і об’єднує націю [17, с. 158]. Не можливо не погодитися з думкою Є. В. Сірого, який зазначає, що підприємництво по суті є найважливішим елементом соціально-економічних відносин будь-якого сучасного суспільства; головною альтернативою в зміні способу життя, спосіб відродження нормальних й природних умов нашого буття (засіб реалізації людиною своїх сутнісних проявів) [18]. Розгорнуте бачення значення вказаної діяльності для вітчизняного економічного сектору приводять Л. М. Гаєвська, О. І. Марченко, Т. В. Паєнтко акцентуючи увагу на таких позиціях: 1) підприємництво слугує важелем для зміни структури економіки. Для підприємців основним спонукальним мотивом є можливість одержання прибутку. Вони майже завжди концентрують свої дії на розвитку перспективних напрямів господарської діяльності, віддача від яких може перевершити середні показники; 2) розвиток

підприємництва створює «поживне середовище» для конкуренції. Забезпечуючи освоєння перспективних виробництв, підприємці сприяють більш швидкому оновленню техніко-технологічної бази і номенклатури продукції фірми. Вони стимулюють господарську активність, підтримуючи конкуренцію та існуючий ринок; 3) підприємництво можна вважати каталізатором економічного розвитку. Цей своєрідний прискорювач істотно впливає на структурну перебудову в економіці; збільшення обсягів виробництва та надання послуг; стимулювання інвестиційної діяльності; підвищення рівня попиту і пропозиції; прискорення темпів економічного розвитку національної економіки в цілому; 4) підприємництво сприяє економії і раціональному використанню всіх ресурсів. Діяльність підприємця нерозривно пов'язана з господарським ризиком. Саме ця обставина є потужним стимулом економії ресурсів, вимагає від підприємця детального аналізу рентабельності проектів, відповідального ставлення до інвестицій, раціонального витрачання ресурсу, найму робочої сили; 5) підприємництво забезпечує сильнодіючі стимули до високоефективної праці. У більшості випадків особистості, які мають власний бізнес і завдяки цьому – сильні спонукальні мотиви, більше зацікавлені в якісній і продуктивній праці, ніж наймані працівники. Такий психологічний феномен вільної праці для одержання власного зиску забезпечує ще більший вигравш для економіки в цілому [19, с. 17-18]. При чому, як відмічає Е. А. Динніков, підприємець не тільки організовує виробництво товарів, а й сам бере безпосередню участь в цьому процесі; далі він організовує все рух товарних мас і доводить їх за посередництвом ринку до кінцевого споживача, пов'язуючи таким чином економічне життя суспільства в єдине ціле. Поряд з виробництвом товарів він надає безліч різноманітних послуг громадянам, надає руху фінансові та фондові ринки, мобілізує інтелектуальний потенціал суспільства для розвитку науки і створення нових технологій, створюючи тим самим передумови для прискорення науково-технічного прогресу. Крім того, сплачуючи державі основну масу податків, він, по суті, містить держава, фінансує його основні витрати. Це означає, що саме підприємницька діяльність

дозволяє державі забезпечити своїм громадянам гарантований матеріальний і освітній рівень, відповідне медичне обслуговування, виплату пенсій та допомог. Очевидно, що чим активніше відбувається ця діяльність, чи менше зв'язується і обмежується різними штучними заходами енергія і підприємливість підприємця, чим більше можливостей для прояву вільної ініціативи надають йому правові норми, законодавство, тим вище рівень життя і соціальної захищеності громадян [20, с. 263].

Ю. С. Дмитрієва до позитивних рис вказаної діяльності відносить такі:

- 1) діяльність здійснюється незалежними господарюючими суб'єктами. Головною метою суб'єктів є отримання прибутку і приріст доданої вартості кінцевого продукту. Підприємці в змозі вносити будь-які зміни в процес суспільного виробництва. Це може бути як створення, так і скорочення робочих місць, зростання або ж падіння доходів працівників, виникнення або ліквідація неформальної зайнятості, що в свою чергу відзначається підвищенням рівня економічної ефективності національної економіки;
- 2) реалізація принципів соціальної справедливості – підприємництво активно направлено на процес здійснення соціальних функцій. Так, наприклад, відбувається вирішення проблеми зайнятості населення, надається допомога в соціалізації громадян в суспільстві, підприємства намагаються враховувати інтереси суспільства, тим самим роблячи підвищення соціальної відповідальності свого бізнесу, і, нарешті, займаються виробництвом товарів і наданням послуг у рамках благодійності. Таким чином, підприємницька діяльність спрямована не тільки на отримання доходів, але і на виконання соціальної місії;
- 3) регулювання відтворювальних процесів – бізнес ґрунтується на самостійній ініціативі, відповідальності та ідеї, направляючи свою діяльність в сторону підвищення не тільки індивідуального, але також і суспільного добробуту. Такий вид діяльності являє собою якийсь баланс, який спрямований на вирішення протиріччя між економічною ефективністю і соціальною справедливістю [21, с. 385].

Погоджуємося з висвітленими позиціями, особливо, що стосується забезпечення реалізації деяких принципів соціальної справедливості та

регулювання відтворювальних процесів. Вказане, об'єктивно, позитивно позначатиметься на економічному секторі сприяючи розвитку тієї чи іншої галузі.

Так чи інакше, для будь-якої сучасної цивілізованої держави в умовах визнання доцільності та декларування курсу на розбудову ринкових відносин важливим є всіляке легальне стимулювання до підприємницької діяльності. У випадку існування сприятливої правової обстановки для реалізації вказаного конституційного права можливо розраховувати на розвиток економіки. Саме незалежна, самостійна, систематична господарська діяльність є одним із базових факторів для належного функціонування вітчизняної економічної системи, забезпечуючи злагоджену роботу всіх її складових.

З огляду на викладене, убачається за доцільне відмітити наступні ключові позиції. Підприємницька діяльність являє собою санкціоновану та регламентовану чинним законодавством самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (фізичними та юридичними особами) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку й сприяння економічному розвитку держави, і такі суб'єкти несуть юридичну відповідальність у разі умисного чи несвідомого порушення норм законодавства під час провадження останньої.

Ознаками такої діяльності є: 1) самостійна, відносно незалежна економічна діяльність [6, с. 360]; 2) здійснюється фізичними та юридичними особами, що набули статусу суб'єктів підприємницької діяльності у встановленому законодавством порядку (особами із цивільною та підприємницькою правосуб'єктністю); 3) не може відбуватись примусово; 4) є не просто самостійною, але й ініціативною діяльністю, що спрямована на реалізацію своїх здібностей та задоволення потреб інших осіб і суспільства; 5) є ризиковою економічною діяльністю; 6) як професійна діяльність спрямована не на разове, а на систематичне одержання прибутку незабороненим законом шляхом; 7) здійснюється у встановлених національним законодавством формах

економічної діяльності [6, с. 360; 16, с. 211]. Для будь-якої сучасної цивілізованої держави в умовах визнання доцільності та декларування курсу на розбудову ринкових відносин важливим є всіляке легальне стимулювання до підприємницької діяльності. Саме незалежна, самостійна, систематична господарська діяльність є одним із базових факторів для належного функціонування вітчизняної економічної системи, забезпечуючи злагоджену роботу всіх її складових.

1.2. Правове регулювання підприємницької діяльності

Ефективна реалізація права на підприємницьку діяльність об'єктивно передбачає існування адекватного правового підґрунтя для успішного досягнення відповідних цілей. З огляду на широку охоплюваність та безумовну значимість вказаного права в нинішній обстановці наявність сприятливих правових умов є виправданою необхідністю. Відповідно, потребує уваги питання дослідження існуючого правового регулювання підприємницької діяльності в Україні.

Аналізуючи це питання, безумовно, першочергово слід зосередити свою увагу на Конституції України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР [22] в якій законодавець заклав правові основи регулювання підприємницької діяльності. Перш за все доцільно звернути увагу на ст. 42 цього акту передбачено, що кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Підприємницька діяльність депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування обмежується законом. Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом. Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів [22]. Тобто, як бачимо, на законодавчому

рівні передбачено можливість реалізації кожного права на підприємницьку діяльність. Слід наголосити, що існують певні обмеження відносно суб'єктного складу (деякі групи посадових осіб уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування), також слід наголосити, що у вітчизняному правовому полі є й інші категорії відносно яких діють такі умови. До прикладу, ст. 3 ЗУ «Про нотаріат» від 02.09.1993 р. № 3425-ХІІ [23] встановлена заборона нотаріусам провадити підприємницьку діяльність [23].

Також на конституційному рівні передбачено існування державних гарантій для захисту господарюючих суб'єктів. У першу чергу, мова йде про сукупність законодавчо визнаних спектру засобів охорони та захисту прав і законних інтересів аналізованих учасників відповідних правовідносин. До прикладу, відповідно до Конституції України [22] ст. 12 : «Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну» [22]. Варто також виокремити існуючі способи їх реалізації, які деталізовані у вітчизняних нормативно-правових актах тощо.

Слід зауважити, що сам нормативно-правовий акт, на думку О. Ф. Скакун, за своєю природою являє собою офіційний акт-документ, який ухвалений уповноваженими суб'єктами правотворчості у визначеній формі і порядку та встановлює (змінює, доповнює, скасовує) правові норми з метою регулювання суспільних відносин. Нормативно-правовий акт виконує функцію як юридичного джерела права, так і функцію форми права, тобто виступає як спосіб існування і вираження норм права [24]. Водночас, на переконання цієї ж вченої, нормативно-правовий акт є найбільш досконалим серед усіх форм (джерел) права [24]. Подібну, за суттю, точку зору висловлює О. В. Рой переконуючи, що мова йде про офіційний письмовий документ (акт), прийнятий суб'єктом владних повноважень у межах його компетенції на підставі і з метою реалізації закону при виконанні ним владних управлінських функцій, який встановлює, змінює чи скасовує норми права, носить загальний чи локальний характер та застосовується неодноразово, підлягає державній реєстрації [25, с. 123]. П. Рабінович вказує, що нормативно-правовий – це

письмовий документ компетентного органу держави (або уповноваженого нею органу місцевого самоврядування), в якому закріплене нею формально-обов'язкове правило поведінки загального характеру [26, с. 108]. Саме вказана група документів відіграє ключову з роль із поміж інших видів актів, зважаючи на його характеристики та суб'єктів його прийняття (затвердження).

Вказана теза знаходить своє підтвердження, якщо ознайомитися з думками щодо ознак таких актів. До прикладу, згадана О. Ф. Скакун, називає такі: 1) є правоутворювальним актом, оскільки встановлює чи закріплює нові норми права або змінює (доповнює, скасовує) діючі; чітко формулює зміст юридичних прав, обов'язків, відповідальності; 2) є офіційним актом – приймається чи санкціонується уповноваженими органами держави (нормотворчими органами) або ухвалюється народом (референдум) в межах їх компетенції; 3) поширюється на неозначене коло осіб і розрахований на неодноразове застосування; 4) має конкретну форму, яка залежить від органу, котрий його (акт) видає. Його форма визначена Конституцією [22], а також законом про нормативно-правові акти (у разі його прийняття); 5) займає чітко визначене місце серед інших нормативних актів, відповідно до субординації за юридичною силою – не суперечить актам вищої юридичної сили, передусім Конституції [22], міжнародним договорам, ратифікованим парламентом тощо; б) розробляється і приймається з додержанням встановленої законом нормотворчої процедури (нормотворча ініціатива, розробка, обговорення, прийняття, підписання, реєстрація, оприлюднення, набрання чинності); 7) має форму письмового документа, що складається відповідно до правил нормотворчої техніки, визначену структуру й офіційні реквізити – назва акта вказує на орган, який видав, вид акта, предмет регулювання; дата і місце прийняття; підпис (підписи) відповідальних посадових осіб; 8) підлягає обов'язковій державній реєстрації та обліку (в Україні існує Єдиний державний реєстр нормативних актів); 9) доводиться до відома населення у встановленому законом порядку – публікується в офіційних спеціальних виданнях з обов'язковою відповідністю автентичності тексту офіційного зразка [9].

Р. Ромашов, Н. Пархоменко, С. Легуша пропонують наступні ознаки нормативно-правового акта: 1) приймається від імені держави в порядку, передбаченому законом; 2) є результатом правотворчої діяльності компетентних суб'єктів; 3) містить правила поведінки загального характеру, регулятивно-охоронний вплив яких здійснюється щодо неперсоніфікованого кола суб'єктів; 4) реалізується в особливому процесуальному порядку, має визначену документальну форму (закон, указ, постанова); 5) спрямований на регулювання типових суспільних відносин; 6) забезпечується системою державних гарантій і санкцій; 7) діє в часі, в просторі і за колом осіб; 8) має юридичну силу, що дає можливість визначити принципи підпорядкування та ієрархічної побудови системи нормативно-правових актів [27, с. 122-123].

Серед видів нормативно-правових актів особливе місце доцільно відвести законам. У тлумачному словнику української мови містяться такі варіанти трактування поняття «закон», а саме: 1) встановлене найвищим органом державної влади загальнообов'язкове правило, яке має найвищу юридичну силу; 2) загальноприйняте, усталене правило співжиття, норма поведінки; 3) основні правила в якій-небудь ділянці людської діяльності, що впливають із самої суті справи; 4) об'єктивно існуючий, постійний і необхідний взаємозв'язок між предметами, явищами або процесами, що впливає з їх внутрішньої природи, сутності; закономірність; 5) сукупність догм (основних положень) якої-небудь релігії, віровчення [28, с. 396-397]. На думку Ю. І. Матвеевої, закон – це нормативно-правовий акт, який приймається законодавчою владою держави або шляхом референдуму у спеціальному порядку та регулює найважливіші суспільні відносини [29, с. 18]. Як бачимо, вказане поняття схоже за змістом із ширшою дефініцією «нормативно-правовий» акт, проте виправдано має певні відмінності. Мова, зокрема, йде про: 1) суб'єктів прийняття; 2) способи прийняття; 3) групи суспільних відносин.

З приводу ознак аналізованого різновиду нормативно-правового акту, то згадана Ю. І. Матвеева, виділяє наступні: 1) юридичний документ, який є уособленням волевиявлення народу та відповідає загальнонародським

принципам права; 2) документ, який приймається найвищим представницьким органом держави – парламентом, або у процесі всенародного голосування – референдуму; 3) документ, який затверджується в особливому порядку, що називається законодавчим процесом. Набрання чинності, внесення змін і доповнень, припинення дії закону також здійснюється у спеціальному порядку [29, с. 18]; 4) це нормативно-правовий акт, який містить норми права, що регулюють найважливіші суспільні відносини. Ці відносини мають особливу цінність та значення для суспільства та держави, вони є типовими та стійкими, тобто найбільш стабільними й такими, що не швидко змінюються. Але закон повинен реагувати на актуальні зміни суспільного життя та відповідати вимогам сучасності [29, с. 18]; 5) це документ, який в ієрархії НПА має вищу юридичну силу [29, с. 18]; 6) це документ, який створено за особливими правилами юридичної техніки і який має спеціальну структуру та реквізити (назва закону, мета його прийняття, дата та ін.) [29, с. 18]. На наше переконання, вказані ознаки в повній мірі характеризують законодавчі акти.

Серед законів, у першу чергу, варто виділити кодифіковані нормативно-правові акти. При чому, насамперед мова йде саме про кодекси. Вказані документи являють собою упорядковані зведені стабілізаційні нормативно-правові акти, що містить відносно завершену систему уніфікованих нормативних положень, які є вичерпними або базовими для системного комплексного регулювання певної відособленої предметної сфери суспільних відносин [30, с. 89]. Очевидно, що нормами таких документів врегульовано широке коло суспільних відносин, які виникають під час провадження підприємницької діяльності.

Погоджуємося з висловлюваннями О. Я. Рогач, який називає наступні властиві ознаки кодифікованого нормативно-правового акту: 1) кодекс об'єднує певну групу норм, предметом регулювання яких є однорідна сфера суспільних відносин; 2) кодекс містить загальні принципи, на підставі яких здійснюється регулювання певної групи суспільних відносин; 3) положення кодексу мають широку сферу застосування в межах галузі права; 4) кодекс характеризується

зовнішньою стабільністю, тобто можливістю довго існувати у часі, прикладом чого є діючі на сьогоднішній день Кодекс законів про працю, Кодекс про адміністративні правопорушення та ін. [31, с. 136].

Серед ключових чинних кодексів, в аспекті врегулювання суспільних відносин, що виникають під час провадження підприємницької слід виділити Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV [10], Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV [32], Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI [33] та ін. Так, Господарським кодексом України [10] визначено основні засади господарювання в Україні і врегульовано широкий спектр господарських відносин, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання [10]. Щодо Цивільного кодексу України [32], то останнім регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників [32]. У контексті правого регулювання підприємницької діяльності варто окремо виділити Глави 3, 4, 8 та ін., присвячені питанням угод, представництва і довіреності, праву власності підприємницьким товариствам тощо. Також значиму роль відіграють інші норми вказаного кодифікованого нормативно-правового акту. З приводу Митного кодексу України [33], то положеннями вказаного акту регламентуються підприємницька діяльність, що пов'язана чи включає в себе митні та інших операції передбачені аналізованим документом. Окрім цих можна виділити й інші кодифіковані нормативно-правові акти, проте саме названі, як уже відмічалось, відіграють провідну роль у цьому напрямі.

Вагоме місце, у питаннях правого регулювання підприємницької діяльності, виправдано, відводиться законам. Так, до прикладу, ЗУ «Про господарські товариства» від 19.09.1991 р. № 1576-XII [34] визначає поняття і види господарських товариств, правила їх створення, діяльності, а також права і обов'язки їх учасників та засновників [34]. ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 р. № 2275-VIII [35] визначає

правовий статус товариств з обмеженою відповідальністю та товариств з додатковою відповідальністю, порядок їх створення, діяльності та припинення, права та обов'язки їх учасників [35]. ЗУ «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. № 514-VI [36] визначає порядок створення, діяльності, припинення, виділу акціонерних товариств, їх правовий статус, права та обов'язки акціонерів [36]. ЗУ «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 р. № 1160-IV [37] визначає правові та організаційні засади реалізації державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності [37]. ЗУ Про фермерське господарство від 19.06.2003 р. № 973-IV [38] визначає правові, економічні та соціальні засади створення та діяльності фермерських господарств як прогресивної форми підприємницької діяльності громадян у галузі сільського господарства України. Закон спрямований на створення умов для реалізації ініціативи громадян щодо виробництва товарної сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації на внутрішньому і зовнішньому ринках, а також для забезпечення раціонального використання і охорони земель фермерських господарств, правового та соціального захисту фермерів України [38]. ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» від 15.05.2003 р. № 755-IV [39] регулює відносини, що виникають у сфері державної реєстрації юридичних осіб, їхньої символіки (у випадках, передбачених законом), громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб – підприємців [39]. ЗУ «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 р. № 877-V [40] визначає правові та організаційні засади, основні принципи і порядок здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, повноваження органів державного нагляду (контролю), їх посадових осіб і права, обов'язки та відповідальність суб'єктів господарювання під час здійснення державного нагляду (контролю) [40]. ЗУ «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 р. № 2404-VI [41] визначає організаційно-правові засади взаємодії державних партнерів з

приватними партнерами та основні принципи державно-приватного партнерства на договірній основі [41]. ЗУ «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 р. № 222-VIII [42] регулює суспільні відносини у сфері ліцензування видів господарської діяльності, визначає виключний перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, встановлює уніфікований порядок їх ліцензування, нагляд і контроль у сфері ліцензування, відповідальність за порушення законодавства у сфері ліцензування видів господарської діяльності [42]. ЗУ «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» від 06.09.2005 р. № 2806-IV [43] визначає правові та організаційні засади функціонування дозвільної системи у сфері господарської діяльності і встановлює порядок діяльності дозвільних органів, уповноважених видавати документи дозвільного характеру, та адміністраторів [43]. Також можна виділити, ще широкий перелік законодавчих актів нормами яких прямо чи опосередковано врегульовано суспільні відносини в аналізованій сфері.

Наступною групою слід виділити підзаконні нормативно-правові акти. Л. М. Горбунова приходять до умовиводу, що дефініція підзаконний нормативно-правовий акт є, збірною юридичною категорією., яка виражає одну загальну властивість великої, найбільшої за кількісним складом групи нормативно-правових актів, що видаються суб'єктами виконавчо-розпорядчої діяльності в Україні, згідно якої їх зміст повинен ґрунтуватися на положеннях закону і йому не суперечити [44, с. 13]. Тобто, мова йде про найчисельнішу кількість нормативно-правових актів, які деталізують окремі норми того чи іншого одного чи декількох законодавчих актів.

Ця ж вчена наголошує, що поняття «підзаконний нормативно-правовий акт» в аспекті його загальнообов'язкової дії (громадян, підприємств, установ, організацій, тобто поза межами системи органів влади, які його видали) необхідно розуміти постанови Верховної Ради України нормативного характеру, відповідні офіційні документи Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади,

їх територіальних органів, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, що містять правила загальнообов'язкової поведінки, дія яких не обмежується одноразовим застосуванням [45, с. 60]. Є. А. Гетьман переконує, що мова йде про офіційний письмовий документ уповноваженого органу виконавчої влади, створений на підставі та на виконання Конституції [22] та законів України, який містить, змінює або скасовує норми права, створюється у встановленому законодавством порядку із застосуванням спеціальних засобів нормотворчої техніки [46, с. 111]. А. Л. Кокоурова, вважає, що мова йде про офіційний односторонній письмовий акта-документ, який містить норми права та розрахований на неодноразове застосування не персоніфікованим колом осіб, прийнятого (виданого) в установленому порядку органом виконавчої влади на підставі, на виконання і в межах компетенції, встановленої законом та іншими нормативно-правовими актами, які мають більшу юридичну силу, для реалізації покладених на нього повноважень [47, с. 26].

Відповідно, існують погляди науковців відносно ознак підзаконного нормативно-правового акту. До ключових ознак такого акту С. О. Іванов пропонує відносити наступні: 1) обсяг та межі повноважень, закріплених Конституцією, законами або іншими нормативно-правовими актами щодо видання нормативно-правових актів, визначення їх видів; 2) визначення юридичної сили (чинності) та видання підзаконних актів за допомогою певних юридичних формулювань, таких як: «на підставі та на виконання закону», «відповідно до закону» тощо; 3) у підзаконних актах проявляються норми законів через їх доповнення, конкретизацію, деталізацію, розвиток тощо; 4) спрощений порядок прийняття, введення в дію, оприлюднення підзаконних нормативно-правових актів у порівнянні із законами (саме тому вони оперативніше реагують, ефективно пристосовуються до життєвих змін, різного виду відносин, які виникають, змінюються, зникають у процесі життєдіяльності країни); 5) норми підзаконних нормативно-правових актів є нормами видового характеру стосовно норм, які містяться в законах і є нормами родового

характеру (тобто шляхом прийняття норм видового характеру розвиваються норми родового характеру, таким чином, підзаконні нормативно-правові акти розвивають закони); б) підзаконні нормативно-правові акти умовно об'єднані в одну групу, але вони неоднорідні, мають різну юридичну силу, різні форми, назви тощо, але всі вони мають певну ієрархічну структуру, яка в сукупності своїй залежить від закону [48].

Традиційно у правовій системі України виділяють такі види підзаконних нормативно-правових актів органів виконавчої влади: постанова – офіційний письмовий документ, нормативно-правовий акт вищого органу виконавчої влади України – Кабінету Міністрів України, який має загальнообов'язковий характер та приймається колегіально у встановленому законодавством порядку; наказ – офіційний письмовий документ, нормативно-правовий акт міністерства, центрального органу виконавчої влади, їх територіальних органів та міністерств, видається на підставі і на виконання нормативно-правових актів вищого рівня, обов'язковий для виконання; розпорядження – офіційний письмовий документ, нормативно-правовий акт, який видається головою місцевої державної адміністрації на виконання нормативно-правових актів вищої юридичної сили, обов'язковий для виконання на території місцевості відповідної державної адміністрації [49, с. 15]. Аналізуючи поточне правове забезпечення можемо прийти до висновку, що акти, які в певній мірі врегульовують досліджувану групу відносин існують у кожній із їх числа.

До прикладу, можна виділити Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2020 року, затверджену постановою КМУ від 06.08.2014 р. № 385 [50], якою визначено цілі державної регіональної політики та основні завдання центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, спрямовані на досягнення зазначених цілей, а також передбачає узгодженість державної регіональної політики з іншими державними політиками, які спрямовані на територіальний розвиток [50]. Указ ПУ «Про стимулювання розвитку підприємницької діяльності в умовах світової фінансової кризи» від 22.06.2009 р. № 466/2009 [51] яким передбачені заходи

стимулювання розвитку підприємництва в Україні як важливого фактора соціальної та економічної стабільності держави в умовах фінансово-економічної кризи, для забезпечення реалізації конституційного права громадян на підприємницьку діяльність [51]. Наказ Міністерства економічного розвитку від 17.03.2016 р. № 454 «Про затвердження Порядку визначення предмета закупівлі» [52] спрямований на регламентацію окремих процедур під час проведення публічних закупівель [52]. Слід ще раз зауважити, що станом на сьогоднішня вітчизняна правова база містить вагомий перелік різнорівневих підзаконних нормативно-правових актів, які регламентують широке коло відносин у сфері підприємницької діяльності.

Таким чином, на сучасному етапі державотворення підприємницька діяльність врегульована значною кількістю різнорівневих нормативно-правових актів. Кожен із таких документів регламентує (деталізує регламентацію) відносин у тій чи іншій сфері підприємницької діяльності.

Серед видів таких нормативно-правових актів ключове місце відводиться законам. Із чисельної кількості яких особливе місце відводиться Конституції України, якою закладені правові основи підприємницької діяльності та визначені державні гарантії для її здійснення. Своє вагоме місце відводиться деяким кодифікованим актам (Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, Митний кодекс України). Вказаними документами визначено основні засади господарювання в Україні і врегульовано широкий спектр господарських відносин, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, питання права власності, видів підприємницьких товариств тощо.

Вагома роль відведена багатьом іншим законодавчим актам, які врегульовують відносини у певній досліджуваній сфері. Також значиме місце відводиться підзаконним нормативно-правовим актам, які регламентують широке коло відносин у сфері підприємницької діяльності, в тому числі деталізуючи окремі законодавчі норми.

1.3. Форми підприємницької діяльності та основні види суб'єктів підприємництва

Дослідивши питання правового регулювання підприємницької діяльності, варто зауважити, що нормами чинного законодавства передбачено можливість декількох форм провадження останньої та видів суб'єктів підприємництва. Вказане зумовлено специфікою вітчизняних соціально-економічних процесів, особливостями національної правової системи та, вочевидь, врахування іноземної практики правового врегулювання підприємницької діяльності й націлено на формування сприятливого середовища для стимулювання провадження останньої. Будь-яка з таких форм діяльності та основних видів суб'єктів підприємництва провадиться в рамках законодавчого поля, безумовно, має певну сукупність організаційно-правових відмінностей одна від одної.

З приводу форм цієї діяльності, то, до прикладу О. Розкошна, пропонує наступні форми підприємницької діяльності в сільському господарстві:

- 1) індивідуальні форми, що сформовані на певних засадах приватної власності з подальшим можливим використанням орендних відносин господарювання (фермерські господарства, приватні підприємства, господарства населення);
- 2) акціонерні форми, де в переважній більшості яких економічною основою є акціонована власність (акціонерні товариства);
- 3) колективні форми, що формуються та існують на засадах поєднання таких державної чи приватної власності на засоби виробництва, зокрема землю і майно з колективними формами організації підприємницької діяльності (колективні сільськогосподарські підприємства, агрофірми та ін.) [54].

Вбачається за доцільне звернути свою увагу на бачення з цього питання Г. В. Рибницького та ознайомитися з такими формами ознайомлююць вивчаючи його наукові доробки. Так, зокрема на думку вченого, доцільно виділяти наступні:

- 1) виробнича підприємницька;
- 2) торговельна (комерційна) підприємницька;
- 3) фінансово-кредитна підприємницька;
- 4) страхова підприємницька;

5) посередницька підприємницька діяльність [6, с. 361; 53, с. 211]. Відповідно ознайомимося з кожною із їх числа.

З приводу виробничої, то, на думку вченого, мова йде про економічну діяльність, яка спрямована на виробництво продукції, виконання робіт та послуг, збір, обробку та надання інформації, створення духовних цінностей тощо (які підлягають наступної реалізації споживачам); на яку впливає комплекс факторів, основними з яких є: економічні (зокрема, масштаб ринків і рівень їх розвитку, величина і розподіл доходів населення, рівень платоспроможного попиту та інтенсивність конкуренції в галузях, стійкість національної валюти, наявність заощаджень у населення і його готовність вкладати їх у національну економіку, доступність кредитів для реального сектору економіки, стан основних фондів), політико-правові, технологічні (рівень розвитку національної науки, техніки і технологій), інституційні, соціокультурні (морально-етичні норми в суспільстві, рівень загальної та професійної освіти, професійно-кваліфікаційна структура робочої сили, культурні традиції суспільства) [6, с. 45; 53, с. 209]. З приводу комерційної, то пропонується вважати, що мова йде про таку господарська діяльність, в якій підприємець виступає безпосередньо в ролі комерсанта, торговця, що продає (через магазини, ринки, біржі, виставки-продажу, аукціони, торгові дома, торгові бази й інші заклади торгівлі) споживачу готові товари, придбані ним за нижчою ціною в інших осіб (таке охоплює всі види діяльності, якими ставляться до обміну товару на гроші, грошей на товар або товар на товар) [6, с. 45; 53, с. 209]. Щодо фінансово-кредитної, то варто погодитися з науковцем, що під такими розуміється специфічна ліцензована форма комерційного підприємництва, у якому в якості предмету купівлі-продажу виступають валютні цінності, національні гроші, а також цінні папери (акції, облігації, векселі тощо), продавані суб'єктом підприємницької діяльності покупцю чи надані йому в кредит. При цьому, зважаючи на те, що такий вид підприємницької діяльності є фактично різновидом комерційної підприємницької діяльності, то технологія фінансових правочинів аналогічна

комерційним правочинам з тією різницею, що товаром у цьому випадку є фінансові активи, а саме: гроші в тому чи іншому вигляді (первинний власник «фінансового товару», яким може бути й сам підприємець, виконує роль продавця чи лихваря, що надає споживачу гроші в будь-якій формі на платній основі). Саме тому до фінансового підприємництва можна віднести фінансову діяльність на будь-якому підприємстві, однак у рамках нашого дослідження слід наголосити, що в класичній формі фінансово-кредитна підприємницька діяльність виражається в економічній діяльності комерційних банків та небанківських кредитно-фінансових установ [6, с. 46; 53, с. 209-210]. Стосовно страхової, то на його переконання мова йде про ліцензовану й виключну економічну діяльність страхувальника в рамках законодавства та відповідного договору страхування [6, с. 46; 53, с. 210]. Характеризуючи таку форму вчений звертає увагу на результати дослідження А. П. Ямолдіна, який наголошує, що сучасна страхова підприємницька діяльність в розвинутих державах дає можливість страховому сектору виступати не лише як гарант стабільності, але й як джерело створення додаткового доходу для споживачів шляхом надання інвестиційних інструментів, або ж, як зазначається у спеціальних дослідженнях, «продуктів з інвестиційною складовою [55, с. 3-4]. Наостанок із приводу посередницької діяльності, то така, на переконання дослідника, не пов'язана із виробництвом чи продажем товару, а з посередництвом у товарно-грошових операціях, в яких такий підприємець на платній основі представляє інтереси виробника чи споживача, хоча сам таким не є. На практиці така діяльність пов'язана також і з іншими видами господарської діяльності. Прикладом цього є, зокрема, українські страхові компанії, які продають страхові продукти іноземних страховиків (також такими посередниками можуть бути й ті підприємці, що не спеціалізуються на страхуванні, наприклад: банки, туристичні агентства, відділення зв'язку, агентства нерухомості, автосалони тощо) [6, с. 47; 53, с. 210].

Загалом же, як бачимо, критерієм віднесення та подальшої градації форм підприємницької діяльності є її різновид, що провадиться за певних умов.

Зважаючи на широкий діапазон різновидів підприємницької діяльності в межах кожної з цих груп може провадитися значна кількість санкціонованих державою видів останньої.

Стовною основних видів суб'єктів підприємництва, то традиційно в наукових колах зустрічаються різні підходи до їх видів. Так зокрема, зустрічається наступний підхід: 1) підприємництво у сфері виробництва та послуг; 2) споживче підприємництво; 3) трудове підприємництво; 4) державне підприємництво [56]. Існують згадки й про ще одні загальні групи: 1) одноосібне володіння; 2) партнерство (товариство); 3) корпорація [57].

Серед існуючих класифікацій підприємницької діяльності особливої уваги потребує, зважаючи на її багатоаспектність та відповідність чинному законодавству, спільна точка зору І. Б. Смолинець, Т. С. Гачек, М. М. Дорош–Кізим, О. О. Дадак, Б. В. Гутий та І. І. Харів. Названа група дослідників пропонує таку градацію форм аналізованої діяльності.

Ознаки класифікації	Характеристика підприємництва				
	Виробниче	Комерційне	Фінансове	Страхове	Інші
За сферою діяльності	Без створення юридичної особи		З створенням юридичної особи		
За організаційно – правовим статусом	За договорами про партнерство				
За власністю	Змішане	Приватне	Державне	Комунальне	
За кількістю власників	Індивідуальне, приватне	Сімейне	Колективне	Змішане, сумісне, партнерське	
	Унітарне			Корпоративне	
За масштабами виробництва і чисельністю працівників	Мале підприємництво		Середнє підприємництво		Велике підприємництво
За розташуванням	Локальне, місцеве	Регіональне	Національне	Зарубіжне, міжнародне, транснаціональне	
За галузями і видами діяльності	За видами діяльності та галузями суспільного виробництва				
За спеціалізацією	Спеціалізоване			Багатопрофільне	

[58, с. 143]

Як бачимо, це одна з найширших класифікацій представлена в наукових колах. Залишаючи поза увагою першу позицію («за сферою діяльності»), на наше переконання, вбачається за доцільне розглядати основних видів суб'єктів підприємництва виходячи з останньої класифікації.

Так, відповідно першою є група у межах якої види диференціюються за організаційно-правовим статусом. Поширеною залишається градація на дві ключові групи суб'єктів – зі створенням юридичної особи та, відповідно, без

заснування такої. Зустрічається ще група суб'єктів створених за договором про партнерство. У дослідженні звернемо свою увагу на перших двох групах.

Так, з приводу групи суб'єктів щодо створення юридичної особи, то відповідно до ч. 1 ст. 80 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 р. № 435-IV [32] юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку [32]. Вказані особи можуть функціонувати лише у випадку її реєстрації, тобто офіційного її визнання шляхом засвідчення державою факту створення останньої [59]. Тобто й провадження підприємницької діяльності є можливим лише за умови їх державної реєстрації. Щодо категорії суб'єктів без обов'язкового створення юридичної особи, то прикладом цієї форми можна вважати просте товариство. Згідно ст. 1132 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 р. № 435-IV [32] за договором простого товариства сторони (учасники) беруть зобов'язання об'єднати свої вклади та спільно діяти з метою одержання прибутку або досягнення іншої мети [32]. При цьому, вкладом учасника вважається все те, що він вносить у спільну діяльність (спільне майно), в тому числі грошові кошти, інше майно, професійні та інші знання, навички та вміння, а також ділова репутація та ділові зв'язки. Вклади учасників вважаються рівними за вартістю, якщо інше не впливає із договору простого товариства або фактичних обставин. Грошова оцінка вкладу учасника провадиться за погодженням між учасниками [32]. Вказані суб'єкти не мають статусу юридичної особи, однак мають право провадити діяльність націлена на одержання прибутку, що, як було встановлено у підрозділі 1.1, є однією з ознак підприємницької діяльності. Слід також зауважити, що попри відсутність законодавчо передбаченої умови про реєстрацію вказаного суб'єкта, сам договір, на основі якого діятимуть сторони (учасники) в більшості випадків має бути зареєстрований у відповідному податковому органі. Згідно ст. 64.6 Податкового кодексу України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [60] на обліку у контролюючих органах повинні перебувати договори про спільну діяльність на території України без створення юридичних осіб, на які поширюються особливості податкового обліку та

оподаткування діяльності за такими договорами (угодами), визначені податковим законодавством [60]. Притім, як було відмічено, не всі договори підлягають реєстрації мають місце деякі винятки. Так, зокрема у відповідності до цієї ж статті податкового закону у контролюючих органах не обліковуються договори про спільну діяльність, на які не поширюються особливості податкового обліку та оподаткування спільної діяльності, визначені податковим законодавством.

Ще однією групою видів об'єднаних критерієм «форма власності» є державна, приватна, комунальна та змішана форми підприємницької діяльності. Відповідно до ч. 1 ст. 63 Господарського кодексу України від 16.01.2003 р. № 436-IV [10] в Україні можуть діяти підприємства таких видів: 1) приватне підприємство, що діє на основі приватної власності громадян чи суб'єкта господарювання (юридичної особи); 2) підприємство, що діє на основі колективної власності (підприємство колективної власності); 3) комунальне підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади; 4) державне підприємство, що діє на основі державної власності; 5) підприємство, засноване на змішаній формі власності (на базі об'єднання майна різних форм власності) [10]. Також законодавець передбачив таку форму, як спільне комунальне підприємство, що діє на договірних засадах спільного фінансування (утримання) відповідними територіальними громадами – суб'єктами співробітництва [10]. Варто звернути увагу й на ч. 2 цієї статті згідно якої у разі якщо в статутному капіталі підприємства іноземна інвестиція становить не менш як десять відсотків, воно визнається підприємством з іноземними інвестиціями. Підприємство, в статутному капіталі якого іноземна інвестиція становить сто відсотків, вважається іноземним підприємством [10].

Стосовно групи за критерієм «кількість власників», то у відповідності до ч. 3 вищезгаданої статті виокремлюють дві загальні групи, а саме унітарне та корпоративне підприємства [10]. Відносно першого, то мова йде підприємство, що створюється одним засновником, який виділяє необхідне для того майно, формує відповідно до закону статутний капітал, не поділений на частки (паї),

затверджує статут, розподіляє доходи, безпосередньо або через керівника, який призначається (обирається) засновником (наглядовою радою такого підприємства у разі її утворення), керує підприємством і формує його трудовий колектив на засадах трудового найму, вирішує питання реорганізації та ліквідації підприємства. Унітарними є підприємства державні, комунальні, підприємства, засновані на власності об'єднання громадян, релігійної організації або на приватній власності засновника [10]. Стосовно корпоративного підприємства, то воно утворюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна та/або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства. Корпоративними є кооперативні підприємства, підприємства, що створюються у формі господарського товариства, а також інші підприємства, в тому числі засновані на приватній власності двох або більше осіб [10].

Стосовно позиції «масштабів виробництва та чисельності працівників». Нормами чинного законодавства передбачено дещо інакший підхід. Так, зокрема ч. 3 ст. 5 Господарського кодексу України від 16.01.2003 р. № 436-IV [10] встановлено чотири групи суб'єктів підприємництва: мікро, мале, середнє, велике. Розглянемо кожну з їх числа. Так, зокрема: 1) суб'єктами мікропідприємництва є: а) фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України; б) юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за

середньорічним курсом Національного банку України; 2) суб'єктами малого підприємництва є: а) фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України; б) юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України; 3) суб'єктами великого підприємництва є юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України; 4) інші суб'єкти господарювання належать до суб'єктів середнього підприємництва [10].

З приводу інших груп видів, то мова йде про територіальне розміщення останніх (місцеве, регіональне, національне, закордонне, міжнародне), тобто такі, що провадять свою діяльність тільки у межах певної адміністративно-територіальної одиниці. Стосовно групи галузевої приналежності, то, відповідно, мова йде про ту чи іншу галузь (декілька галузей) представником якої є той чи інший підприємницький суб'єкт. Із приводу спеціалізації, то мова йде про націленість на один вид діяльності, або декілька напрямів роботи останніх, спрямованих на досягнення економічних та соціальних результатів, а також одержання прибутку.

Можна також виділити як окрему відособлену групу фізичних осіб-підприємців. Тобто, мова йде про ту категорію фізичних осіб, які мають право провадити підприємницьку діяльність. Згідно ч. 1. ст. 51 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 р. № 435-IV [32] до підприємницької діяльності

фізичних осіб застосовуються нормативно-правові акти, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб, якщо інше не встановлено законом або не впливає із суті відносин [32]. Щодо майна такої особи, то у відповідності до ч. 2 ст. 128 Господарського кодексу України від 16.01.2003 р. № 436-IV [10] та ст. 52 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 р. № 435-IV [32] фізична особа – підприємець відповідає за зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм майном, крім майна, на яке згідно із законом не може бути звернено стягнення [10; 32]. Отже, загалом правовий статус фізичної особи підприємця є схожим зі статусом юридичної особи. Відмінності становлять тільки ті позиції, які є типовими саме для фізичної особи, як учасника цивільних правовідносин, а також деякі інші аспекти (оподаткування, процедура припинення діяльності тощо).

Узагальнюючи викладене зазначимо, що нормами чинного законодавства передбачено можливість декількох форм провадження останньої та існування багатьох видів суб'єктів підприємництва. Вказане зумовлено специфікою національної правової системи та необхідністю формування сприятливих умов для провадження вказаної діяльності.

Підприємницька діяльність здійснюється за багатьма формами. До числа таких прийнято відносити наступні діяльності: 1) виробнича підприємницька; 2) торговельна (комерційна) підприємницька; 3) фінансово-кредитна підприємницька; 4) страхова підприємницька; 5) посередницька підприємницька.

Щодо видів суб'єктів підприємництва, то чинне законодавство передбачає значну кількість варіацій для провадження аналізованої діяльності. Кожен із таких видів має власні особливості, а також переваги та недоліки для тих чи інших умов провадження підприємницької діяльності.

РОЗДІЛ 2

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Поняття, мета та форми управління підприємницькою діяльністю

Досліджуючи питання адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності не можливо оминати увагою такий аспект як управління державою аналізованою сферою. З огляду на специфіку адміністративно-правового регулювання та значимістю цієї сфери для національної економіки неможливо залишити поза увагою існуючі механізми управління підприємницькою діяльністю. Загалом же, як відомо, управлінські процедури регламентовані адміністративно-правовими нормами і відповідно тісно пов'язані з адміністративним правом, що, об'єктивно, вимагає уваги для повноти та всебічності наукового дослідження.

Перед тим як вирішувати поставлене наукове завдання вбачається за доцільне звернути увагу на понятійно-категоріальний апарат. Мова йде про термін «управління», охоплювана діяльність яким перебуватиме в полі зору під час дослідження вказаного питання.

Варто наголосити, що в літературі існує значна кількість думок із приводу значення вказаної дефініції. При цьому, слід відмітити, що за десятиріччя вивчення цього питання в літературі сформувались чотири найчастіше згадувані групи підходів стосовно розуміння його сутності. Мова йде про розуміння дефініції управління з точок зору кібернетичної теорії, як особливий рід діяльності, економічна та філософська категорії. Ознайомимося з кожним із перелічених напрямів.

Так, щодо кібернетичної теорії, то загалом мова йде про процес,

пов'язаний з переведенням системи з одного стану в інше (системний підхід). Наприклад С. А. Думлер, визначає управління як цілеспрямований інформаційний вплив однієї системи (підсистеми) на іншу, що прагне змінити поведінку системи (підсистеми) в певному напрямку [61]. А. М. Омаров наголошує, що соціальне управління – це науково-аргументований вплив суб'єктів управління на суспільну систему з тим, щоб орієнтувати її на реалізацію поставлених перед нею цілей і завдань [62]. Існує думка, що під управлінням розуміють функцію системи, що забезпечує або збереження сукупності її основних властивостей, або її розвиток згідно з визначеною метою. Загалом, в етимологічному сенсі слова, система – це певний порядок в розташуванні і зв'язку дій; форма організації будь-чого; щось ціле, що становить єдність закономірно розташованих та у взаємному зв'язку частин [63, с. 719].

Управління як особливого роду діяльність (з точки зору адміністративно-правової системи). Так, Ю. А. Тихомиров вважає, що соціальне управління – це, перш за все, спрямований політичний вплив на розвиток суспільства на основі наукового використання об'єктивних закономірностей в інтересах народу [64]. Існує думка, що під цим процесом розуміється виділення, освіти керуючих підсистем являє собою результат поділу діяльності, а самоврядування – особливий вид, який виникає разом з виділенням суспільства з природи одночасно з утворенням соціального середовища. При цьому, управління має вольове вираження інтересів суб'єкта власності, яке і виражається в понятті «влада» [65]. Поширена думка, що це функція складних організованих систем будь-якої природи (технічних, біологічних, екологічних, соціальних), що забезпечує збереження їх структури (внутрішньої організації), підтримку режиму функціонування, спрямованого на реалізацію їх програмних цілей. За своїм змістом це постійний цілеспрямований процес впливу суб'єкта на об'єкт через відповідний механізм управління [66, с. 3; 67, с. 9].

Як економічна категорія управління позиціонується як менеджмент, специфічну діяльність по координації, гармонізації зусиль всіх виробничих

ланок і окремих працівників, по впливу на трудову активність людей на основі економічних законів [68, с. 12]. А. В. Синиченко наголошує, що як економічна категорія вовно відображає роль управління в підвищенні ефективності суспільного виробництва, слід урахувати вимоги основних економічних законів [69, с. 158].

Управління як філософська категорія. Прикладами такого підходу є дослідження В. С. Афанасьєва. Вчений вважає, що управління це – елемент, функція організованих систем різної природи (біологічних, соціальних, технічних), що забезпечують збереження їх певної структури, підтримання режиму діяльності, реалізацію програм і цілей [70]. У свою чергу Л. А. Душакова та Н. М. Чепурнова, переконують що управління – це цілеспрямований вплив на якийсь певний процес для приведення його у відповідність до певних закономірностей [71, с. 7].

Як бачимо, в наукових колах існує широке коло підходів до розуміння вказаної дефініції. Зустрічаються точки зору щодо розуміння саме цього виду діяльності відносно підприємництва. Так, Н. О. Йолкіна переконує, що мова йде про вид державної управлінської діяльності відповідних суб'єктів виконавчої влади та інших ланок державного управління щодо реалізації покладених на них завдань та функцій щодо управління підприємницькою діяльністю в державі шляхом здійснення цілеспрямованого системного впливу і на внутрішні, і на зовнішні об'єкти управління [72, с. 1]. На наш погляд, із позиції адміністративно-правової науки його варто розглядати як вжиття управлінських заходів, націлених на досягнення соціально значущих результатів щодо управління підприємницькою діяльністю. Вжиття таких заходів, є обов'язком відповідних публічних інституцій і має за мету забезпечити виконання державою окремих своїх задекларованих завдань.

Безумовно, така діяльність має певну мету під якою слід розуміти бажаний результат від діяльності суб'єкта управління, що досягається внаслідок реалізації управлінських функцій. Будь-яка управлінська діяльність має певну мету досягнення якої має вагоме значення для задоволення тих чи

інших потреб громадян. Мета управління тісно пов'язана із суб'єктивним, об'єктивним складом та сферою, в якій здійснюється управління. Безумовно, що управління в митній справі буде відрізнятися від управління в сфері оподаткування і ліцензування. При цьому, як відомо, цілі завжди конкретизуються у завданнях, які є не тільки похідними від цілей, але, у свою чергу, визначають функції та повноваження. Як правило, під терміном «завдання» прийнято вважати уявлення про напрямки та очікувані результати певної діяльності [73, с. 248]. Усвідомлюючи, в загальному вигляді, призначення держави для суспільства можемо вважати, що метою управління підприємницькою діяльністю є створення та підтримка максимально можливих сприятливих умов для ведення підприємницької діяльності й розвитку цього напрямі у відповідності до загальновизнаних європейських стандартів. Вказане зумовлене об'єктивною потребою зростання видів підприємництва в країні та посилення його ролі у державі, що у свою чергу має позитивно позначитися на інших сферах життєдіяльності населення.

На наш погляд, така мета, у нинішній складний період, в першу чергу, може досягатися завдяки реалізації двох напрямів: 1) вжиття заходів із сприяння безперешкодної реалізації права на підприємницьку діяльність; 2) виконання міжнародних зобов'язань, що стосується удосконалення правового регулювання підприємницької діяльності. Розглянемо ключові проблемні актуальні питання за кожним із цих напрямів.

Із приводу першої позиції, то мова йде про можливість належного провадження підприємницької діяльності в існуючих правових умовах. Вказане, має досягати завдяки належному функціонуванню правоохоронної та судових систем суб'єкти, яких суттєво впливають на роботу підприємців. Саме ці суб'єкти мають вагомий вплив у названій сфері та за таких умов, можуть суттєво перешкоджати провадженню тих чи інших видів підприємницької діяльності, що негативно позначається на економічному становищі держави, її інвестиційної привабливості тощо.

Проблема тиску на бізнес є визнаною для України і, як наголошують

багато фахівців та науковців потребує негайного вирішення. Так, до прикладу за результатами опитування громадянами ситуації в країні, рівень довіри до виконавчих та правоохоронних органів влади, оцінка діяльності Уряду, проведеного Центром Разумкова в лютому 2020 р. рівень недовіри до правоохоронних та судових органів у розрізі конкретних суб'єктів виглядає наступним чином: судовій системі загалом (76 %), місцевим судам (71 %), Офісу Генерального прокурора (68 %), безпосередньо Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі (66 %), Національному антикорупційному бюро України (НАБУ) (65 %), Національному агентству з питань запобігання корупції (НАЗК) (65 %), Верховному Суду (64 %), Антикорупційному суду (64 %), Конституційному Суду України (60,5 %) [74]. Безумовно, вказане свідчить про необхідність підвищення рівня ефективності діяльності правоохоронної та судової систем. Це, зважаючи на підслідність та підсудність перелічених установ стосується їх у контексті впливу на підприємницьку діяльність.

Стосовно виконання міжнародних зобов'язань, стосовно удосконалення правового регулювання підприємницької діяльності, то слід відмітити, що Україною має бути виконано ряд умов по удосконаленню управління підприємницької діяльності в рамках реалізації євроінтеграційного курсу. Це зумовлює необхідність реалізовувати взяті на себе зобов'язання підтверджуючи рішучість намірів щодо орієнтації державної політики на європейські стандарти.

Погоджуємося з думкою згадуваного Г. В. Рибницького, який у власному дисертаційному дослідженні відмічає, що відбулась оптимізація управління підприємницькою діяльністю в Україні у питанні відкриття та закриття бізнесу. Зокрема, ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу» від 15.04.2014 р. № 1206-VII [75] було скасовано: 1) реєстраційний збір за проведення державної реєстрації юридичної особи (170 грн.) та фізичної особи-підприємця (34 грн.); 2) обов'язкове використання електронного цифрового підпису юридичними особами та

фізичними особами – підприємцями при державній реєстрації шляхом подання електронних документів (при ідентифікації особи заявника можна застосовувати способи, що використовуються у банківській сфері, або, наприклад, передавання файлу із зображенням, QR-коду, з використанням ІТ-технологій та мобільного зв'язку); 3) обов'язкову наявність печатки у суб'єктів приватного права (законодавець виходить з того, що кращим підтвердженням законності документа є підпис, а виготовлення печаток лише забирає у підприємців час і гроші) [75; 6, с. 70-71]. Однак, досягнення окреслених цілей можливо лише при подальшій реалізації взятих Україною на себе зобов'язань. Вочевидь, що удосконалення існуючих управлінських механізмів є важливим напрямом державної політики і відповідно потребує належного реагування з боку компетентних інституцій.

Держава наділена монопольним правом на вжиття широкого спектру управлінських заходів має змогу суттєво впливати на підприємницьку діяльність. Мова зокрема, йде про розробку та впровадження форм і методів управління підприємницькою діяльністю, удосконалення існуючих управлінських механізмів (антимонопольне регулювання, дозвільні процедури, сертифікація, стандартизація тощо), затвердження програм розвитку підприємництва на різних рівнях, посилення взаємодії для досягнення відповідних цілей тощо.

Особливий інтерес становлять форми державного управління аналізованою діяльністю. В літературі здебільшого зустрічається три групи форм управління підприємництвом в Україні. Мова йде про правові, організаційні та економічні форми, відповідно звернемо увагу на кожен з їх числа.

1. Правові форми. Такими формами, на думку Г. В. Рибницького, є нормативно-правові акти (регулюють поведінку невизначеного кола підприємців) і акти ненормативного характеру (акти індивідуального регулювання, що стосуються конкретного суб'єкта підприємницької діяльності). Так, наприклад, законодавство про ліцензування стосується будь-

якого суб'єкта, який бажає зайнятися ліцензованим видом діяльності, а рішення органу державної влади про видачу ліцензії, як зазначають вчені, адресовано конкретному господарюючому суб'єкту, має для нього значення юридичного факту [6, с. 109].

2. Економічні форми управління підприємницькою діяльністю – система заходів, які полягають у визначенні напрямів і стратегій розвитку економіки в цілому або її окремих сфер і видів господарської діяльності. Також дані форми можна охарактеризувати як систему заходів стимулювання (іноді – й дестимулювання) певних сфер економіки, видів і суб'єктів підприємницької діяльності. При цьому слід зауважити, що, незважаючи на можливість віднесення майже всіх економічних форм управління підприємницькою діяльністю до іншої групи форм управління – організаційної, вони виокремлюються в окрему групу зважаючи на головне призначення, яке полягає у застосуванні економічних заходів впливу [76, с. 36; 77, с. 30].

3. Організаційні форми управління підприємницькою діяльністю в Україні. Зазначені форми впливають з організаційних форм державного управління економікою, що становлять заходи управлінського (а в необхідних випадках – і директивного) порядку, які застосовуються в межах, встановлених законами, компетентними державними органами стосовно економіки в цілому, її окремих сфер, а також видів і суб'єктів підприємницької діяльності. Відтак, до організаційних форм державного регулювання підприємницької діяльності належать, наприклад, державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності, ліцензування, обов'язкові приписи, застосування нормативів та лімітів, встановлення квот [76, с. 36; 77, с. 31-32].

Кожна з таких груп форм має важливе значення для управління підприємницькою діяльністю. Реалізуючи певні заходи в рамках певної групи владний суб'єкт досягає відповідних результатів, зокрема націлених на формування сприятливих умов для провадження аналізованої діяльності.

Таким чином важливим напрямом адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності є реалізація управлінських заходів

відносно останньої. Вказана діяльність має вагомим значення для розвитку аналізованої сфери і націлена на формування сприятливих умов для її провадження.

Цю діяльність слід розглядати як вжиття управлінських заходів, націлених на досягнення соціально значущих результатів щодо управління підприємницькою діяльністю. Вжиття таких заходів, є обов'язком відповідних публічних інституцій і має за мету забезпечити виконання державою окремих своїх задекларованих завдань. Вона переслідує певну мету, яка полягає створення та підтримці максимально можливих сприятливих умов для ведення підприємницької діяльності й розвитку цього напрямку у відповідності до загально визнаних європейських стандартів. Вказане зумовлене об'єктивною потребою зростання видів підприємництва в країні та посилення його ролі у державі, що, в свою чергу, має позитивно позначитися на інших сферах життєдіяльності населення. До основних груп форм управління цією діяльністю варто віднести правові, організаційні та економічні, кожна з яких має свої особливості, проте націлена на досягнення спільної мети.

2.2. Поняття та структура адміністративно-правового механізму регулювання підприємницької діяльності

Заслуговує на увагу на таке питання як поняття та структура адміністративно-правового механізму регулювання підприємницької діяльності. Вказане обумовлено специфікою адміністративного права та об'єктивною потребою дослідження механізму регулювання вказаної сфери для повноти й всебічності наукового дослідження.

Перед тим як досліджувати питання поняття та структури адміністративно-правового механізму регулювання підприємницької діяльності, убачається за доцільне сфокусувати свою увагу на понятійно-категоріальний апарат. Мова, зокрема, йде про такі дефініції, як «механізм», «адміністративно-правовий механізм», «механізм державного управління», а

також «правовий механізм».

Стосовно терміну «механізм», то не вдаючись до аналізу загальних підходів до розуміння аналізованої дефініції, в цілому відмітимо, що вказане поняття містить декілька означень. У найширшому смислового значенні вказаного поняття передбачає, по-перше, складність його структурної будови; по-друге, системність, узгодженість організації його елементів; по-третє, здатність до динаміки, визначеної цілеспрямованої діяльності; по-четверте, його обумовленість до самоуправління або зовнішнього управління. Очевидно, що поняття механізм як родова наукова абстракція може застосовуватися для характеристики достатньо широкого кола явищ та процесів [78, с. 13]. Н. П. Харченко наголошує, що мова йде про сукупність взаємозалежних і взаємодіючих частин або елементів за наявності, з одного боку, внутрішньої впорядкованості й узгодженості між ними, а з іншого – диференціації та відносної автономності [79, с. 290].

У юридичній літературі ця категорія вже давно посіла власне чільне місце серед інших. Із цього приводу не можливо не врахувати думку Ю. Тодики, який акцентував увагу на тому, що недостатньо мати матеріальні норми, розвинену систему законодавства, а потрібні чіткі механізми їх втілення в життя, що повною мірою стосується конституційно-правової сфери [80, с. 336-337]. Н. Р. Нижник вважає, що мова йде про сукупність органів, засобів і способів (методів, прийомів, технологій) взаємодії між двома підсистемами організації: керуючої та керованої [81, с. 82]. К. Шундіков відмічає, що використання методологічного потенціалу поняття «механізм» у юридичній науці в цілому виявилось досить продуктивним, оскільки дало змогу просунутися на шляху пізнання інструментальної специфіки досліджуваних об'єктів. Поряд із цим, часто характеристика того чи іншого явища як механізму використовується як щось самозрозуміле, тобто як формально-логічний прийом, не завжди забезпечуючи відповідний методологічний нахил дослідження. Поняття, утворені використанням правознавцями родової абстракції «механізм», переважно відображають доволі масштабні регулятивні системи, юридичні макроконструкції,

що вміщують значний обсяг як юридичних явищ, так і феноменів за межами правової форми [82, с. 12-13]. Як бачимо, у загальному вигляді, дефініція «механізм» являє собою сукупність певних елементів, які певним чином та у відповідному порядку взаємодіють між собою для досягнення відповідного результату. З огляду на пропоноване розуміння можемо виправдано припустити, що вказана дефініції в різних її варіаціях, виправдано, може застосовуватися у різних галузях наук.

Безумовно, вказане поняття має певну сукупність поширених ознак. Саме за допомогою останніх вдається, умовно, відділити поняття «механізм» від інших йому подібних. Із приводу цих ознак, то, як відмічає О. В. Радченко, свого часу висунув припущення, що механізму як такому мають бути обов'язково притаманні наступні:

- 1) є продуктом організованої діяльності;
- 2) має мету або функцію;
- 3) містить послідовність дій, певний вид руху;
- 4) передбачає переважно однобічний вплив з чітко визначеним вектором впливу;
- 5) має суб'єкт і об'єкт;
- 6) характеризується жорстким взаємозв'язком, усталеністю процесу, правил взаємодії;
- 7) його функціонування в ідеалі націлене на автоматизм;
- 8) його побудова має структурно-функціональний характер;
- 9) має ознаки відкритої або закритої системи [83, с. 10].

Це вкотре, доводить точку зору про приналежність вказаної дефініції до багатьох галузей. Вказане підтверджується непоодинокими згадками про цей термін у тій чи іншій галузі.

Слід відмітити, що у правовій літературі часто зустрічається поняття «правовий механізм». При цьому, як відмічає Т. Г. Альберда, загальнотеоретична категорія «правовий механізм» у сучасному правознавстві відсутня; висловлюються поодинокі пропозиції розуміти під цим поняттям

«об'єктивований на нормативному рівні, системно організований комплекс юридичних засобів, необхідний і достатній для досягнення конкретної цілі (сукупності цілей)». Правові механізми як конструкції позитивного права формалізують «набір» юридичних регуляторів: прав, обов'язків, заборон, принципів, презумпцій, фікцій, строків, процедур, мір заохочення, мір відповідальності та ін. Змістовна організація правового механізму відображає внутрішню логіку правового регулювання, особливості спеціально-юридичного впливу на певне суспільне відношення, взяте в конкретно-історичному прояві (з урахуванням духовних умов життя соціуму, панівної парадигми юридичного мислення, правового менталітету й культури). Телеологічний аспект правового механізму якнайкраще пояснює його функціональне призначення: практичне використання, і, врешті-решт, досягнення конкретної цілі (цілей). Саме конкретні цілі (індивідів, суспільства, держави) є системоутворюючими факторами при формуванні правового механізму – «під визначену ціль» законодавець підбирає необхідний «набір» правового інструментарію [84, с. 66]. С. В. Шарабанов, під таким механізмом пропонує розуміти цілісну систему правових засобів і юридичних інструментів, які перебувають в тісному переплетенні і безпосередній взаємодії один з одним, спрямованих на досягнення цілей самого процесу правового регулювання [85, с. 9-10]. В. Є. Сізов вказує, що механізм правового регулювання являє собою сукупність всіх юридичних і соціальних засобів та інститутів, що забезпечують реалізацію права і організацію суспільних відносин. Як система організує, він покликаний забезпечувати ряд специфічних функцій. Поряд із зазначеними вище регулюванням і впливом, до числа таких функцій необхідно віднести забезпечення збалансованості та раціональності громадських відносин, збереження суспільної стабільності. Іншими словами, даний механізм покликаний забезпечувати найважливіші умови для збереження і відтворення суспільства [86, с. 164]. Як бачимо, мова йде про виключну роль права стосовно цього виду механізму. Право є основою такою механізму, ним регламентовано порядок та форми функціонування складових, їх види тощо.

Структура вказаного механізму, продовжує цей же вчений, має бути логічно розділена. Необхідно визначити і розмежувати структурні елементи механізму правового регулювання: провідне місце слід відвести принципам права, так як на їх основі базуються і існують інші елементи, слідом йдуть норма права як найважливіший елемент правового регулювання, правовідносини, що виникає на підставі цієї норми, юридичні факти і правотворчість [85, с. 10]. Натомість В. Є. Сізов, досліджуючи природу такого механізму приходить до умовиводу, що його структура складається з двох взаємопов'язаних підсистем – власне правового і соціального. Перша з них правова, що складається з правових коштів, забезпечує регулювання суспільних відносин, формування і реалізацію норм права. Друга, соціальна підсистема збільшує можливості права, дозволяючи включити в сферу його впливу громадську свідомість і культуру, систему виховання, економіку і т.д., іншими словами, практично всю гаму суспільних відносин і процесів. Саме вона розсуває кордони правового регулювання і в чималій мірі визначає його можливості. І саме таке поєднання власне юридичного та соціального дозволяє праву реалізовуватися в суспільних відносинах в двох основних формах – у вигляді правового регулювання і у вигляді правового впливу. Говорячи про соціальну складову правового механізму, не можна забувати ще про одну її характеристиці. Саме вона пов'язує право, як державну систему регулювання, і суспільство, дозволяє зчитувати інформацію з будь-якої точки громадського простору, передавати інформацію, коректуючи на цій основі як розвиток права, так і реакції суспільства на його зміну [86, с. 164]. Ми погоджуємося з такою думкою, адже дійсно вказаний механізм, зважаючи на його характер, поєднує в собі дві умовні підсистеми: соціальну та правову. Вочевидь, що право будучи соціальним явищем не може не містити в собі певну конфігурацію соціальної системи. Слід також зауважити, що та чи інша соціальна підсистема включає в себе тільки ті відносини, що охороняються правовими нормами, формуючи, тим самим, правовий механізм.

Доцільно врахувати думку, що суттєвою властивістю правового меха-

нізму є його системний характер: він не є довільною сукупністю різнопорядкових юридичних феноменів, а виступає органічним комплексом взаємопов'язаних правових інструментів, покликаних «працювати» як єдине ціле. Відомо, зокрема, що правові конструкції законів або міждержавних угод (договорів) визначають основи правового регулювання і часто формують правові відносини лише загально регулятивного рівня. Для забезпечення реалізації таких актів потрібне насамперед доопрацювання закладених у них правових механізмів, формування відсутніх елементів. Саме з вирішення цього завдання найчастіше розпочинається реалізація закону [85, с. 9-10]. Відповідно, помітно переважна більшість правових механізмів часто удосконалюються, адаптуючись до реалій та актуальних викликів .

Досліджуючи це питання, слід звернути увагу й на дефініцію «механізм державного управління». Г. В. Атаманчук вважає, що мова йде про складну система державних органів, організованих відповідно до визначених принципів для здійснення завдань державного управління. Механізм державного управління є «інструментом» реалізації виконавчої влади держави [86, с. 86]. Механізм формування та реалізації державного управління, на переконання цього ж вченого, це сукупність і логічний взаємозв'язок соціальних елементів, процесів та закономірностей, через які суб'єкт державного управління «схоплює» потреби, інтереси і цілі суспільства в управляючих впливах, закріплює їх у своїх управлінських рішеннях та діях і практично втілює їх в життя, зважаючи на державну владу [86, с. 86]. Н. Р. Нижник вказує, що механізм державного управління – це складова частина системи управління, що забезпечує вплив на фактори, від стану яких залежить результат діяльності управлінського об'єкта. Фактори управління для організації можуть бути внутрішніми (коли йдеться про механізм управління організацією) або зовнішніми (тоді говорять про механізм взаємодії з іншими організаціями) [87].

Механізм управління охоплює: цілі управління, елементи об'єкта та їх зв'язки, на які здійснюється вплив, діяння в інтересах досягнення цілей, методи впливу, матеріальні та фінансові ресурси управління, соціальний та

організаційний потенціали. Реальний механізм управління завжди конкретний, оскільки спрямований на досягнення конкретних цілей за допомогою впливу на конкретні фактори і цей вплив здійснюється через використання конкретних ресурсів [87]. П. Єгоров, Ю. Лисенко, стверджують, що механізм управління – це система формування цілей і стимулів, які дають змогу перетворити у процесі трудової діяльності рух матеріальних та духовних потреб членів суспільства на рух засобів виробництва і його остаточних результатів, спрямованих на задоволення платоспроможного попиту споживачів. Ядром організаційно-економічного механізму є система стимулів, яка поділяється на дві підсистеми: командно-адміністративні стимули, які примушують до праці; соціально-економічні, що зацікавлюють працівників до високоефективної роботи [86, с. 86-87].

Як бачимо, в літературі вказана дефініції є предметом наукового інтересу серед науковців. Слід зауважити, що з точки зору адміністративно-правової науки у контексті тематики наукового виправданим є підхід за якого застосовується дефініції «адміністративно-правовий механізм». Такий підхід можна підтвердити ознайомлюючись та аналізуючи думки вчених із цього питання.

Наприклад, О. В. Кузьменко та В. К. Колпаков наголошують, що мова йде про загальне функціонування правової системи забезпечує комплекс державно-правових механізмів, а в умовах сьогодення детермінована та діє ціла низка правових механізмів: механізм правового регулювання; механізм дії права; механізм правотворчості; механізм соціального управління; механізм правового впливу; механізм державного управління; механізм забезпечення правових режимів. Наприклад, до складових механізму забезпечення правового режиму як частини режиму законності вчені відносять організаційно-структурні утворення й організаційно-правові методи [89, с. 152]. Т. Г. Корж-Ісаєва визначає механізм адміністративно-правового забезпечення прав і свобод неповнолітніх як цілісну систему адміністративно-правових норм та структурно взаємопов'язаних між собою суб'єктів адміністративно-правового

забезпечення, які створюють надійні умови для гарантованого здійснення реалізації, охорони, захисту й відновлення порушених прав і свобод неповнолітніх [90, с. 15; 43]. В. В. Пахомов, вважає, що мова йде про цілісну систему, елементами якої є мета і завдання, принципи, функції, методи і інструменти, в тісному взаємозв'язку забезпечують комплексний вплив на фактори, від стану яких залежить результат діяльності суб'єктів правовідносин у даній сфері [91, с. 97]. Ю. В. Гаруст розглядає його як систему адміністративно-правових засобів, що розробляються та реалізуються органами виконавчої, а також інших гілок влади, з метою створення усіх необхідних умов для нормальної та безперешкодної реалізації громадянами своїх, передбачених нормами податкового, фінансово, адміністративного та інших галузей права, можливостей в процесі справляння податків і зборів, під час проведення у зв'язку із цим відповідного контролю, та ефективного захисту прав від можливих випадків свавілля і зловживань владою з боку податкових органів, а також їх відновлення в разі порушення [92, с. 19]. Тобто, мова йде про сукупність адміністративно-правових засобів із забезпечення функціонування певних процесів та їх впливу на поведінку суб'єктів соціальної системи.

З огляду на викладене, вбачається за доцільне та виправдане запропонувати авторське розуміння поняття адміністративно-правового регулювання підприємницькою діяльністю. На наше переконання, під таким механізмом слід розуміти сукупність упорядкованих адміністративно-правових засобів, що врегульовують відносини, які виникають під час державного регулювання підприємницькою діяльністю.

Вказані засоби, на думку А. Т. Комзюка, є багатоманітними, при цьому вони є взаємопов'язаними й взаємозалежними, становлять цілісну систему, перетинаються із кримінально-правовими, фінансово-правовими, економічними заходами, різноманітними методами організаційно-масової діяльності» [93, с. 44]. В аспекті напряму наукового дослідження, доцільно виділяти, у залежності від тематики кваліфікаційної роботи, саме адміністративно-правові засоби регулювання підприємницької діяльності.

Не менш вагомим питання є проблематика визначення складових аналізованого механізму. Традиційно для повноти та всебічності наукового дослідження першочергово зосередимо свою увагу на думках вчених із цього приводу.

Наприклад, Ю. Н. Старілов до таких елементів відносить: адміністративно-правові норми, застосування норм адміністративного права суб'єктами права, тлумачення норм адміністративного права та адміністративно-правові відносини [94, с. 397-398]. В. В. Галуцько, вважає, що до такого механізму повинні відноситися:

- 1) адміністративно-правові норми;
- 2) адміністративно-правові відносини: а) суб'єктів публічного управління; б) юридичні факти (правомірні і протиправні дії та події); в) об'єкти охоронного впливу;
- 3) індивідуальні акти;
- 4) форми;
- 5) засоби діяльності суб'єктів управління, які використовуються з метою публічної охорони власників майна та всіх осіб, які з шкідливим майном пов'язанні [95, с. 19].

На наше переконання, структура вказаного механізму має виглядати наступним чином:

- 1) адміністративно-правові норми;
 - 2) відносини, що виникають під час безпосередньої дії адміністративно-правових норм;
 - 3) акти, в яких містяться відповідні адміністративно-правові норми.
- Розглянемо та проаналізуємо кожен із елементів, саме як пропонованих складових всієї структури механізму адміністративно-правового регулювання підприємницькою діяльністю.

1. Адміністративно-правові норми. Безумовно, вказані норми є основою будь-якого адміністративно-правового механізму врегулювання суспільних відносин. Зважаючи на свої властивості вони визначають межі

допустимої поведінки учасників адміністративних відносин, права та обов'язки останніх, негативні юридичні наслідки у разі скоєння протиправних діянь, а також багато інших принципово важливих, з точки зору життєдіяльності чи функціонування, аспектів.

Такі норми, на переконання А. Н. Головастікової, являють собою правила поведінки, встановлене державою з метою регулювання суспільних відносин, що виникають, змінюються і припиняються у сфері функціонування механізму виконавчої влади або (в широкому сенсі) державного управління [96, с. 21]. У свою чергу В. Т. Батичко, стверджує, що мова йде встановлені державою правила поведінки, які регулюють відносини в сфері державного управління, а також відносини управлінського характеру, що виникають в процесі здійснення державної влади» [97]. Як бачимо, точки зору вчених із цього приводу мають багато спільного та фактично дублюють одна одну.

Ці норми, на переконання цього ж вченого, мають на меті забезпечити належну упорядкованість організації та функціонування, як всієї системи виконавчої влади, так і її окремих ланок, раціонального їх взаємодії; визначають той чи інший варіант належно тобто відповідного інтересам правової держави, поведінки усіх осіб та організацій; призначені для ефективної реалізації конституційного призначення механізму виконавчої влади; служать інтересам встановлення і забезпечення міцного режиму законності і державної дисципліни в суспільних відносинах, які виникають в процесі державно-управлінської діяльності [90]. Безумовно, це вкотре доводить їх важливість та свідчить про доцільність віднесення останніх до складових механізму адміністративно-правового регулювання підприємницькою діяльністю.

2. Відносини, що виникають під час безпосередньої дії адміністративно-правових норм. Безумовно, такі норми поширюють власну дію на певні відносини, встановлюючи певні алгоритми дій, моделі поведінки їх учасників. Із огляду на це, вбачається за доцільне та виправдане віднести відносини, що виникають під час безпосередньої дії адміністративно-правових

норм, до складових адміністративно-правового механізму регулювання підприємницької діяльності.

3. Акти, в яких містяться адміністративно-правові норми. Не виникає сумніву у значимості цієї складової досліджуваного механізму. Як слушно вказує В. В. Лучков, такі акти виступають офіційним підсумком і виразом правозастосовної діяльності, будучи самостійним елементом в механізмі правового регулювання. Застосування права – одна з його форм реалізації, що представляє собою діяльність уповноважених суб'єктів, що здійснюється в особливих процесуальних формах і, спрямована на реалізацію правових норм [97, с. 150]. Відповідно, вони доповнюють механізм сприяють його цілісності та завершеності, а також дають змогу репрезентувати останнього як дієву цілісну дієву системи впливу на поведінку тих чи інших учасників відповідних суспільних відносин.

Вочевидь, що у законодавчому полі міститься чимало актів, в яких містяться вказані норми. До числа ключових слід віднести відповідні положення Конституції України, Господарському кодексу України, Цивільному кодексові України, Митному кодексові України. Варто також згадати закони України «Про господарські товариства», від 19.09.1991 р. № 1576-XII [34], «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 р. № 2275-VIII [35], «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. № 514-VI [36], «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», від 11.09.2003 р. № 1160-IV [37], «Про фермерське господарство», від 19.06.2003 р. № 973-IV [38] та багатьох інших.

Узагальнюючи викладене відмітимо, що в аспекті тематики наукового дослідження заслуговує на увагу таке питання як поняття та структура адміністративно-правового механізму регулювання підприємницької діяльності. Вказане обумовлено специфікою адміністративного права та об'єктивною потребою дослідження механізму регулювання вказаної сфери для повноти й всебічності наукового дослідження.

Під механізмом адміністративно-правового регулювання

підприємницькою діяльністю слід розуміти сукупність упорядкованих адміністративно-правових засобів, що врегульовують відносини, які виникають під час державного регулювання підприємницькою діяльністю. Структура вказаного механізму має виглядати наступним чином: 1) адміністративно-правові норми; 2) відносини, що виникають під час безпосередньої дії адміністративно-правових норм; 3) акти, в яких містяться відповідні адміністративно-правові норми.

Адміністративно-правові норми є основою досліджуваного адміністративно-правового механізму. Зважаючи на свої властивості вони визначають межі допустимої поведінки учасників адміністративних відносин, права та обов'язки останніх, негативні юридичні наслідки у разі скоєння протиправних діянь, а також багато інших принципово важливих, з точки зору життєдіяльності чи функціонування, аспектів. Відносини, що виникають під час безпосередньої дії адміністративно-правових норм. Безумовно, такі норми поширюють власну дію на певні відносини, встановлюючи певні алгоритми дій, моделі поведінки їх учасників. Акти, в яких містяться адміністративно-правові норми доповнюють механізм сприяють його цілісності та завершеності, а також дають змогу репрезентувати останнього як дієву цілісну дієву системи впливу на поведінку тих чи інших учасників відповідних суспільних відносин.

2.3. Система суб'єктів адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності

В аспекті тематики наукового дослідження неможливо оминати увагою питання суб'єктного складу адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності. Дослідження питання системи суб'єктів адміністративно-правового регулювання вказаної сфери суспільних відносин сформує уявлення про роль та місце в такому процесі державних органів, а також сприятиме подальшій розробці пропозицій по удосконаленню законодавства у цій сфері.

Сьогодні розвиток підприємництва в Україні перейшов на таку стадію, коли вдосконалення регуляторної політики держави визначає подальші його перспективи. А отже, істотно актуалізуються питання державного регулювання підприємництва та засобів впливу держави (систем державного управління в цілому) на підприємницьку діяльність та підприємницьку активність. По-друге, необхідно наголосити, що в Україні ще не завершено формування комплексної системи засобів державного регулювання підприємництва. У зв'язку з цим можна засвідчити хаотичні, непослідовні та фрагментарні дії органів державної влади в частині розробки і запровадження сучасної державної політики в галузі підприємництва, яка б відповідала стандартам та умовам ринкової економіки [98, с. 18]. В той же час, маємо зауважити, що попри відсутність комплексної системи регулювання підприємницької діяльності в Україні функціонує багато державних органів, діяльність націлена, у тому числі на аналізовану сферу досліджень. Тому, вбачається за доцільне звернути увагу на ключових із їх числа від реалізації окремих функцій яких прямо суттєво залежатиме та чи інша сфера регулювання підприємництва.

Зважаючи на існуючу конституційну модель державного управління, в першу чергу слід виділити Верховну Раду України. У відповідності до ст. 75 Конституції України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР [22] єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України [22]. Відповідно, саме це суб'єкт визначає та декларує основні засади державної політики в аналізованій сфері.

До основних повноважень щодо регулювання підприємницької діяльності варто віднести: 1) прийняття законів; 2) затвердження Державного бюджету України та внесення змін до нього, контроль за виконанням Державного бюджету України, прийняття рішення щодо звіту про його виконання; 3) визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору; 4) затвердження загальнодержавних програм економічного та науково-технічного розвитку [22].

Слід зауважити, що важливе місце відводиться Комітету з питань економічного розвитку Верховної Ради України. До предметів його відання відносяться такі питання: 1) державна економічна політика; 2) застава, лізинг, концесія, оренда, розподіл продукції; 3) управління майном, що перебуває у державній чи комунальній власності; 4) приватизація державного і комунального майна, націоналізація, реприватизація, банкрутство тощо; 5) інтелектуальна власність; 6) регулювання публічних закупівель; 7) ціни і тарифи, ціноутворення; 8) господарське законодавство; 9) регулювання діяльності із здійснення операцій з металобрухтом; 10) кооперація (крім сільськогосподарської кооперації); 11) антимонопольна політика, розвиток економічної конкуренції, захист прав споживачів; 12) регуляторна політика; 13) промислова політика та розвиток окремих галузей виробництва; 14) зовнішньоекономічна, інвестиційна діяльність, спеціальні (вільні) економічні зони та території пріоритетного розвитку, технологічні парки; 15) стандартизація, підтвердження відповідності, акредитація та метрологічна діяльність; 16) публічно-приватне партнерство; 17) космічна діяльність (крім питань, що належать до сфери національної безпеки та оборони); 18) розвиток підприємницької діяльності та гарантування прав і законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності [99]. Безумовно, вказані питання мають вагомe значення для регулювання підприємництва в Україні і, як прямо, так і опосередковано впливають на розвиток останнього.

Наступним знаковим суб'єктом, безумовно, є президент України. Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина. Президент України є гарантом реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору [22]. Першочергово доцільно вказана, що вказана посадова особа наділена правом законодавчої ініціативи, що вочевидь поширюється на правове регулювання підприємницькою діяльністю. Відповідно, межах своїх повноважень видає укази й розпорядження

щодо питань реалізації економічної та соціальної політики, які не врегульовані чинним законодавством (є обов'язковими до виконання на всій території України); затверджує закони, ухвалені Верховною Радою України, та оприлюднює їх; використовує право вето щодо законів, ухвалених Верховною Радою України, і повертає їх парламенту зі своїми пропозиціями; має право скасовувати акти Кабінету Міністрів України та акти Ради міністрів Автономної Республіки Крим [22; 100, с. 45].

Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених цією Конституцією. Кабінет Міністрів України у своїй діяльності керується цією Конституцією та законами України, а також указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України [22]. Що стосується його повноважень в аналізованій сфері, то, у загальному вигляді, мова йде про наступні: 1) у сфері економіки та фінансів: сприяє розвитку підприємництва на засадах рівності перед законом усіх форм власності та соціальної спрямованості національної економіки, здійснює заходи щодо демонополізації та антимонопольного регулювання економіки, розвитку конкуренції та ринкової інфраструктури; забезпечує здійснення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності; забезпечує розроблення і виконання програм структурної перебудови галузей національної економіки та інноваційного розвитку, здійснює заходи, пов'язані з реструктуризацією та санацією підприємств і організацій, забезпечує проведення державної промислової політики, визначає пріоритетні галузі промисловості, які потребують прискореного розвитку; забезпечує захист та підтримку національного товаровиробника; 2) у сферах соціальної політики, охорони здоров'я, освіти, науки, культури, спорту, туризму, охорони навколишнього природного середовища та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій: вживає заходів щодо вдосконалення державного регулювання у науково-технічній сфері, стимулювання інноваційної діяльності підприємств, установ та організацій;

приймає рішення про обмеження, тимчасову заборону (зупинення) або припинення діяльності підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності у разі порушення ними законодавства про охорону праці та навколишнього природного середовища; координує діяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, пов'язану з охороною навколишнього природного середовища, виконанням державних, регіональних і міждержавних екологічних програм [22; 6, с. 119-120].

Усвідомлюючи принципи побудови та функціонування вертикалі органів виконавчої влади не можливо оминати увагою відповідне головне та центральні виконавчі органи. Саме вони наділені відповідною компетенцією реалізують свої повноваження за певним напрямом регулювання підприємницької діяльності.

В першу чергу мова йде про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Відповідно до Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, затвердженого постановою КМУ від 20.08.2014 р. № 459 [101]. Мінекономіки є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує: 1) формування та реалізує державну політику економічного, соціального розвитку і торгівлі, державну інвестиційну політику, державну зовнішньоекономічну політику, державну політику у сфері технічного регулювання, стандартизації, метрології та метрологічної діяльності, управління об'єктами державної власності, реалізації майна (майнових прав, інших активів) або прав на нього на конкурентних засадах у формі аукціонів, у тому числі електронних аукціонів, та здійснення контролю за її реалізацією, розвитку підприємництва, державно-приватного партнерства, інтелектуальної власності, інноваційної діяльності в реальному секторі економіки, державних та публічних закупівель, а також державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів; 2) формування та реалізацію державної політики у

сфері державного матеріального резерву, експортного контролю; 3) формування державної політики у сфері захисту прав споживачів, державної політики з контролю за цінами, державної регуляторної політики та державної політики з питань ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності; 4) реалізацію державної політики у сфері організації та контролю за виготовленням цінних паперів, документів суворої звітності; 5) формування та реалізує державну аграрну політику, державну політику у сфері сільського господарства та з питань продовольчої безпеки держави, охорони прав на сорти рослин, тваринництва, насінництва та розсадництва; 6) формування та реалізацію державної політики у сфері ветеринарної медицини, безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, у сфері карантину та захисту рослин, у сфері топографо-геодезичної і картографічної діяльності, земельних відносин, землеустрою, у сфері Державного земельного кадастру, державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі в частині дотримання земельного законодавства, використання та охорони земель усіх категорій і форм власності, родючості ґрунтів; 7) формування державної політики у сфері нагляду (контролю) у системі інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу; 8) формування та реалізує державну політику у сфері праці, зайнятості населення, трудової міграції, трудових відносин, соціального діалогу; 9) формування та реалізацію державної політики у сфері промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці, поводження з вибуховими матеріалами, здійснення державного гірничого нагляду, здійснення державного нагляду та контролю за додержанням вимог законодавства про працю та зайнятість населення [101].

Важливу роль у цьому аспекті відграють і окремі галузеві міністерства. Кожен із таких суб'єктів, у межах своєї компетенції опосередковано впливає на підприємницьку сферу.

Державна регуляторна служба України. ДРС є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом

Міністрів України і який реалізує державну регуляторну політику, політику з питань нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності та дерегуляції господарської діяльності. ДРС є спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності [102]. Основними завданнями ДРС є: 1) реалізація державної регуляторної політики, політики з питань нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності; 2) координація дій органів виконавчої влади, інститутів громадянського суспільства і підприємництва з питань дерегуляції господарської діяльності [102]. Для реалізацій власних ДРС: 1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України та подає їх в установленому порядку Міністрові розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства; 2) розробляє проекти законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України з питань, що належать до сфери діяльності ДРС; 3) забезпечує реалізацію державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності і політики з питань дерегуляції господарської діяльності на засадах економічної доцільності та ефективності дії регуляторних актів, зниження рівня втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності; 4) проводить експертизу проектів законів України, інших нормативно-правових актів, які регулюють господарські та адміністративні відносини між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, подає розробникам таких проектів пропозиції щодо їх вдосконалення відповідно до принципів державної регуляторної політики; 5) бере участь у підготовці планів заходів Кабінету Міністрів України щодо дерегуляції господарської діяльності, забезпечує здійснення моніторингу і координацію виконання таких планів органами виконавчої влади; 6) проводить аналіз проектів регуляторних актів, що

подаються на погодження, та відповідний аналіз регуляторного впливу та приймає рішення про погодження таких проектів або про відмову в їх погодженні; 8) вживає інші заходи передбачені законодавством [102].

Антимонопольний комітет України є державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері публічних закупівель [103]. Основним завданням Антимонопольного комітету України є участь у формуванні та реалізації конкурентної політики в частині: 1) здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів, запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції; 2) контролю за концентрацією, узгодженими діями суб'єктів господарювання та дотриманням вимог законодавства про захист економічної конкуренції під час регулювання цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій; 3) сприяння розвитку добросовісної конкуренції; 4) методичного забезпечення застосування законодавства про захист економічної конкуренції; 5) здійснення контролю щодо створення конкурентного середовища та захисту конкуренції у сфері публічних закупівель; 6) проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання та здійснення контролю за допустимістю такої допомоги для конкуренції [103].

Державна податкова служба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну податкову політику, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [104]. У частині впливу на регулювання підприємницької діяльності можна віднести те, що вказаний суб'єкт може надавати пропозиції по удосконаленню чинного законодавства в цій сфері.

Державна аудиторська служба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом

Міністрів України через Міністра фінансів та який реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю [105]. Основними завданнями Держаудитслужби є: 1) реалізація державної політики у сфері державного фінансового контролю; 2) внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері державного фінансового контролю; 3) здійснення державного фінансового контролю, спрямованого на оцінку ефективного, законного, цільового, результативного використання та збереження державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, досягнення економії бюджетних коштів; 4) надання у передбачених законом випадках адміністративних послуг [105].

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку є державним колегіальним органом, підпорядкованим Президенту України, підзвітним Верховній Раді України. НКЦПФР здійснює державне регулювання ринку цінних паперів [106]. Основними завданнями НКЦПФР є: 1) формування та забезпечення реалізації єдиної державної політики щодо розвитку і функціонування ринку цінних паперів та похідних (деривативів) в Україні, сприяння адаптації національного ринку цінних паперів до міжнародних стандартів; 2) координація діяльності державних органів з питань функціонування в Україні ринку цінних паперів та похідних (деривативів); 3) здійснення державного регулювання та контролю за емісією і обігом цінних паперів та похідних (деривативів) на території України; 4) узагальнення практики застосування законодавства України з питань емісії (випуску) та обігу цінних паперів в Україні, розроблення пропозицій щодо його вдосконалення; 5) виконує інші завдання [106].

Слід також виділити ряд суб'єктів, юрисдикція яких поширюється на відповідний регіональний рівень. Перш за все відмітимо органи Автономної Республіки Крим, а також та м. Севастополя. Так, до прикладу, до відання Автономній Республіці Крим, а частині впливу на підприємницьку діяльність належить: 1) управління майном, що належить Автономній Республіці Крим; 2) розроблення, затвердження та виконання бюджету Автономної Республіки

Крим на основі єдиної податкової і бюджетної політики України; 3) розроблення, затвердження та реалізація програм Автономної Республіки Крим з питань соціально-економічного розвитку – відповідно до загальнодержавних програм; 4) участь у забезпеченні прав і свобод громадян, національної злагоди, сприяння охороні правопорядку та громадської безпеки; 5) та інші [22].

Органи місцевого самоврядування, тобто створені територіальними громадами (жителями села, об'єднаннями жителів кількох сіл, селищ, міст, районів, областей) публічні органи, які самостійно вирішують питання місцевого значення в межах чинного законодавства. Так, серед іншого, органи місцевого самоврядування повноважні видавати правові і розпорядчі акти (рішення рад, рішення виконавчих комітетів рад, розпорядження відповідних сільських, селищних, міських голів, голів районних у місті, районних, обласних рад, накази керівників виконавчих та інших органів рад), що є, головним чином, обов'язковими для виконання усіма учасниками господарських відносин, які розташовані або здійснюють свою діяльність на відповідній території [6, с. 127-128].

Таким чином у тій чи іншій мірі адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності здійснює значна кількість державних інституцій. Кожен із таких суб'єктів у межах своєї компетенції вживає відповідні заходи для досягнення поставлених цілей.

До числа основних таких суб'єктів слід віднести Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, а також галузеві міністерства, Державну регуляторну службу України, Державну податкову службу України, Антимонопольний комітет України, Державну аудиторську службу України, Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку. Слід також виділити регіональний рівень у межах якого варто відзначити органи Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, а також відповідні органи місцевого самоврядування.

РОЗДІЛ 3.

ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Закордонний досвід адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності

Змістовне вивчення та дослідження закордонного досвіду адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності має важливе значення в аспекті здійснюваного наукового дослідження. Вказане зумовлено потребою пошуку оптимальних форм та методів управління останньою, що є вкрай важливим для сучасної України. Аналіз багатьох існуючих моделей такого регулювання забезпечить розробку пропозицій по удосконаленню чинного законодавства з урахуванням поточних суб'єктивних чинників та об'єктивних умов, сприяючи пропонуванню дієвих комплексних новацій у вказаній сфері правової регламентації.

Особливої актуальності набуває дослідження та імплементація закордонного досвіду адміністративно-правового регулювання сфери підприємницької діяльності. Це пояснюється визнаною необхідністю створення сприятливого середовища для розвитку підприємництва в Україні за різними організаційно-правовими формами. Вочевидь, що такий крок у певній мірі сприятиме розвитку національного економічного сектору – матеріальної основи існування держави та належного функціонування її інституцій. Безумовно, політика Української держави має бути націлена на всебічний розвиток цього напрямку, усвідомлюючи його безспірну значимість для країни, в тому числі за рахунок залежності від зобов'язань перед світовою спільнотою. Тому й

державна правова політика має бути націлена на якісний розвиток вітчизняного законодавства, що, зокрема, і передбачає необхідність ознайомлення з іноземними практиками.

Відповідно до ст. 378 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію України з ЄС) [107] сторони розвивають та зміцнюють співробітництво з питань політики у сфері промисловості та підприємництва і таким чином покращують умови для підприємницької діяльності для всіх суб'єктів господарювання з особливою увагою до малих та середніх підприємств (МСП). Поглиблене співробітництво має покращити адміністративну структуру та нормативно-правову базу для українських і європейських суб'єктів господарювання в Україні та ЄС та повинно ґрунтуватися на політиці ЄС щодо розвитку малого і середнього підприємництва та промисловості з урахуванням визнаних на міжнародному рівні принципів та практики в цих сферах [107]. У рамках реалізації намічених цілей сторони співпрацюють для: Із цією метою Сторони співробітничать для:

- 1) впровадження стратегій розвитку МСП, що ґрунтується на принципах Європейської хартії малих підприємств [108], та проведення моніторингу процесу імплементації шляхом щорічного звітування та діалогу. Таке співробітництво також передбачає особливу увагу до мікропідприємств та підприємств ремісницького типу, які є надзвичайно важливим елементом економіки України та ЄС;

- 2) створення кращих базових умов через обмін інформацією та передовим досвідом і таким чином сприяння підвищенню конкурентоспроможності. Це співробітництво включає управління структурними змінами (реструктуризацією), а також управління в галузі охорони навколишнього середовища та енергетики, зокрема з питань енергоефективності та чистого виробництва;

- 3) спрощення та раціоналізації нормативно-правових актів та

практики з окремим наголосом на обміні провідним досвідом з питань нормативно-правових методів, зокрема принципів ЄС;

4) сприяння розвитку інноваційної політики шляхом обміну інформацією та передовим досвідом щодо комерціалізації науково-дослідних та проектно-конструкторських робіт (зокрема механізми підтримки заснування підприємницької діяльності, пов'язаної з використанням технологій), кластерний розвиток та доступ до фінансових ресурсів;

5) сприяння розширенню контактів між приватними підприємствами України та ЄС та між цими підприємствами і органами влади України та ЄС;

6) підтримки вжиття заходів щодо стимулювання експорту в Україні;

7) сприяння модернізації та реструктуризації окремих галузей промисловості України та ЄС [107].

Як бачимо, одним із напрямів такого поглибленого співробітництва є створення прийнятних правових умов для розвитку малого підприємництва. Так, зокрема у Європейській хартії малих підприємств [108], наголошено, що малі підприємства – це основа європейської економіки. Вони є ключовим джерелом робочих місць і благодатним ґрунтом для бізнесових ідей. Зусилля Європи з відкриття нової економіки матимуть успіх, тільки якщо малий бізнес буде висунутий на перше місце в порядку денному [108]. Учасники цього документу погоджуються, що становище малого бізнесу в Європейському Союзі можна поліпшити шляхом ужиття заходів, спрямованих на стимулювання підприємництва, оцінку існуючих умов, та, коли необхідно, поліпшення цих умов, забезпечення належної уваги до потреб малого бізнесу з боку політичних діячів [108]. Для цього сторони зобов'язуються:

1) зміцнювати дух інновації та підприємництва, що надасть європейському бізнесові можливість упевнено вирішувати майбутні проблеми;

2) добиватися створення регуляторної, фіскальної та адміністративної структури, яка сприяла б підприємницькій діяльності й поліпшенню статусу підприємців;

3) забезпечити доступ до ринків на основі найменш обтяжливих

вимог, які відповідають основним цілям державної політики;

- 4) сприяти доступові до найліпших наукових досліджень і технологій;
- 5) поліпшити доступ до фінансового забезпечення протягом усього життєвого циклу підприємства;
- 6) постійно вдосконалювати нашу діяльність для того, щоб ЄС пропонував найліпші у світі умови для розвитку малого бізнесу;
- 7) дослухатися до голосу малого бізнесу;
- 8) сприяти висококласній підтримці малого бізнесу [108].

Вказані напрями, безумовно, є важливим й для України, адже мале підприємництво за більшості суттєвих змінах у підходах правового врегулювання регуляторної, фіскальної сфер та адміністративної структури зазначає суттєвих фінансових втрат. Більше того, в умовах пандемії викликаній стрімким поширенням коронавірусної інфекції COVID-19, викликаній коронавірусом SARS-CoV-2 становище багатьох малих підприємців стало критичним, що відповідно вимагає належного державного реагування.

Варто наголосити, що в сучасній науковій літературі зустрічається багато напрацювань відносно цього питання. У той же час, слід виділити напрацювання Ю. О. Ольвінської, яка в деяких власних роботах присвятила увагу змістовному дослідженню питанням державного регулювання малого підприємництва.

Як відмічає вчена, у США мале та середнє підприємництво відіграє важливу роль в національній економіці. Малі та середні підприємства складають 81% у сфері послуг, 80% – у будівництві, 55% – у роздрібній торгівлі, 21% – у обробній промисловості. Останнім часом суб'єкти малого та середнього підприємництва також починають активно розвиватися у таких галузях як електротехнічна та хімічна промисловість. Тому підтримка малих і середніх підприємств є одним з пріоритетних напрямків державної політики Сполучених Штатів на федеральному рівні. Ще в 1953 р. з прийняттям першого базового закону про розвиток і підтримку малих і середніх підприємств при президенті США була сформована Адміністрація малого бізнесу (SBA) та

розпочата розробка цільових федеральних і регіональних програм і проектів розвитку з одночасним створенням необхідної інфраструктури. Державна підтримка суб'єктів малого та середнього підприємництва здійснюється безпосередньо підрозділами Адміністрації або уповноваженими компаніями, партнерськими організаціями. Діяльність Адміністрації фінансується федеральним урядом із затвердженого конгресом федерального бюджету, причому в бюджеті визначаються статті витрат по конкретних, найбільш значимих програмах. Щорічно бюджет цієї організації в сукупності складає 15 – 18 млрд дол. Крім того, з різних джерел у сферу малого підприємництва Адміністрація залучає ще близько 400 млрд дол. Програми підтримки малого підприємництва також успішно реалізуються на муніципальному рівні [109].

Південна Корея – це одна з азіатських розвинутих країн світу, де малий і середній бізнес розвиваються досить інтенсивно. Малі підприємства в цій країні складають 99,5% усіх зареєстрованих суб'єктів підприємництва і на їх частку приходиться близько 50% обсягу виробленої продукції. Уряд країни приділяє велику увагу підтримці та розвитку малого та середнього підприємництва. Про це свідчить розгалужена мережа інститутів підтримки. Так, у 1962 р. була утворена Корейська федерація малого і середнього бізнесу (КФМБ). Створений у рамках федерації Фонд взаємодопомоги здійснює спеціальну програму сприяння розвитку оптової торгівлі. У 1996 р. створена Адміністрація малого і середнього бізнесу (АМСБ), яка є державним органом і виступає як секретаріат при Президентській Комісії з малого і середнього бізнесу і займається розробкою державної політики у цій сфері. Конкретні заходи для підтримки малого і середнього бізнесу здійснюється на підставі цілого ряду законодавчих актів. Відповідно до цих законодавчих документів Уряд Кореї і його спеціалізовані органи здійснюють фінансову та правову підтримку малого і середнього підприємництва за будь-якими напрямками. До їх числа відносяться програми модернізації устаткування малих і середніх підприємств; програми координації зусиль малих і середніх підприємств по створенню конкурентоспроможної промислової продукції. Необхідно також

відзначити, що в ряді випадків законодавство країни зобов'язує великі промислові підприємства передавати морально (але не фізично) застаріле обладнання для використання в сфері малого і середнього підприємництва. Урядом Кореї розроблена також програма пільгового оподаткування малих і середніх підприємств. Ця програма передбачає не тільки зниження податків на продукцію малих і середніх підприємств, не тільки пільгову оренду виробничих приміщень, але і надання малим і середнім підприємствам пільгових довгострокових банківських кредитів. У реалізації урядових програм важлива роль належить також Корпорації сприяння малому і середньому підприємництву (SMTPC). Її основним завданням є розробка конкретних програм сприяння розвитку малого і середнього підприємництва. У відповідності зі спеціальним Актом про заходи для організаційного зміцнення малих і середніх підприємств, Корпорація здійснює спеціалізовані програми по розробці технологій, комп'ютеризації й автоматизації виробництва на малих і середніх підприємствах. Фінансові ресурси Корпорації формуються, в основному, за рахунок надходжень з державного бюджету у виді довгострокових державних кредитів і спеціалізованих урядових відрахувань у Фонд сприяння розвитку малому і середньому підприємництву, що знаходиться під безпосереднім контролем і керуванням Корпорації [109]. Однією з причин економічного успіху Канади на світовому рівні є розвинений сектор малого підприємництва. За кількістю малих підприємств Канада займає друге місце в світі після США. Більшість малих та середніх підприємств зайняті у сільському господарстві, у сфері послуг, в оптові та роздрібній торгівлі. У даний час у Канаді розроблені спеціальні програми інформаційної, фінансової і науково-технічної підтримки малих і середніх підприємств у провінціях, особливо на півночі, за участю урядових органів, банків, університетів, торговельних палат, союзів підприємців. Метою таких програм є інтенсивний розвиток сімейного, жіночого і молодіжного бізнесу, створення інноваційних парків, інформаційних бізнес-центрів і бізнес-інкубаторів. Уряд країни та органи місцевого самоврядування залучають суб'єктів малого та середнього підприємництва до

державних проектів. Також уряд Канади приділяє велику увагу стабілізації регуляторної системи у сфері підприємництва. Дуже сильний нормативно-правовий тиск змушує підприємців переходити до «тіньового» сектора економіки. У Канаді послаблене нормативно-правове регулювання підприємництва поєднується з обов'язковими законами, які захищають інтереси суб'єктів господарювання [109].

У країнах-членах Європейського Союзу суб'єкти малого та середнього підприємництва зайняті в оптовій та роздрібній торгівлі, харчовій промисловості, будівництві, ділових стратегічних послугах, готельному, ресторанному та туристичному бізнесі. Відносно розвитку малого та середнього підприємництва урядові структури ЄС також проводять зважену державну політику, яка враховує галузеві та регіональні особливості розвитку та функціонування цього сегменту економіки. Головними цілями наддержавного рівня в ЄС є зміцнення єдиного внутрішнього ринку, інтернаціоналізація підприємницької діяльності на рівні окремих її суб'єктів шляхом залучення підприємств до електронної комерції, активізація процесів створення та впровадження інновацій, спрощення процедур для створення нових підприємницьких структур. На державному рівні політика ЄС спрямована на усунення перешкод ефективного функціонування суб'єктів підприємництва. Так, для усунення бюрократичних перепон на шляху створення та функціонування суб'єктів підприємництва розроблено та впроваджено декілька програм:

- програма SLIM: пропонує заходи щодо спрощення законодавства ЄС в тому або іншому секторі економіки;
- Євроінфоцентри: роз'яснення вимог законодавства до суб'єктів підприємництва; спрощення форм та звітних вимог; організація європейських конференцій для щойно створених суб'єктів малого та середнього підприємств;
- програма оцінювання впливу нормативних актів на функціонування підприємництва з погляду порівняння витрат, вигод і ризику;

– «Центр єдиного вікна»: спрямоване на співробітництво між відповідними державними органами та підприємницькими структурами, яке може стати корисним для обох сторін [109].

Ще однією перешкодою функціонування суб'єктів підприємництва є нестача фінансових ресурсів. Тому багато урядових програм підтримки у ЄС спрямовано на надання їм прямої фінансової допомоги. Також допомога може здійснюватися шляхом створення змішаних форм фінансової підтримки, кредитування на пільгових умовах, надання гарантій по кредитах, участі у капіталі суб'єктів підприємництва. В цьому напрямі урядами країн - членів ЄС здійснюється: стимулювання розвитку вторинного ринку цінних паперів; зменшення ставок оподаткування дивідендів та інших доходів від інвестування в суб'єкти малого та середнього підприємництва; стимулювання розвитку мереж, які спеціалізуються на пошуку інвесторів; надання гарантій на отримання кредитів; фінансування малих, високо ризикованих підприємств з метою стимулювання розвитку інновацій [109].

В Італії частка малих підприємств у ВВП країни становить 70 %, а кількість працівників, зайнятих у цій галузі, становить майже 60 % від загальної кількості. Це означає, що економіка Італії базується саме на малому бізнесі. Державна підтримка сектора малих підприємств полягає в ефективному правовому забезпеченні, яке постійно переглядається та удосконалюється. У Франції за останні 5 років було організовано більше 200 бізнес-інкубаторів, які на певних умовах надають спеціально обладнані приміщення й інше майно суб'єктам малого бізнесу, що розпочинають свою діяльність та зможуть надалі набути фінансову самостійність. Основний вплив на розвиток і стимулювання малого бізнесу з боку державних органів у цій країні сконцентровано на підвищенні кваліфікації управлінського персоналу малих фірм і створенні законодавчих гарантій щодо попередження їх банкрутства [110, с. 71].

Для полегшення податкового тягаря на суб'єкти малого та середнього підприємництва у сфері непрямого оподаткування було запропоновано: гармонізація ПДВ, спрощення бухгалтерської звітності зі сплати ПДВ, подання

статистичної звітності зі сплати ПДВ щороку замість щомісяця, звільнення мікропідприємств від сплати ПДВ, надання права вибору країни – місця сплати ПДВ, за умови використання «дистанційної торгівлі» [109].

У сфері прямого оподаткування в ЄС встановлено пільгове оподаткування прибутку суб'єктів підприємництва. Так, наприклад, у Великобританії податок на прибуток малих та середніх підприємств складає 25% проти 35% для решти підприємств, у Нідерландах – 40% проти 50%. Досить часто підприємства малого та середнього бізнесу можуть бути звільнені від податку на прибуток протягом певного періоду, наприклад, для заохочення інвестицій у наукові дослідження та новітні технології. Слід також відмити, усунення подвійного оподаткування для дочірніх компаній [109].

У Китаї уряд відводить велику роль в економіці країни розвитку малого та середнього підприємництва. Так, на долю малих та середніх підприємств припадає 50% ВВП, 60% обсягу промислового виробництва, 75% створених нових робочих місць. Мале підприємництво Китаю є науковим двигуном країни, завдяки тому, що малі підприємства пропонують найбільшу кількість інноваційної продукції і технічних винаходів. Для стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва було здійснено наступні заходи: впроваджено однокрокову реєстрація і процес узгоджень з метою спрощення і прискорення утворення нових компаній, створено спеціальний фонд, в якому суб'єкти малого та середнього підприємництва можуть отримати позики з низькими відсотками та субсидії для погашення отриманих позик. Підтримкою малого підприємництва у Китаї займається Китайський центр по координації і кооперації бізнесу, основне завдання якого полягає в створенні спеціальних умов для співпраці китайських і зарубіжних організацій по підтримці малого бізнесу; активно функціонують державні фонди по підтримці і розвитку діяльності малого і середнього підприємництва, основна задача яких полягає в забезпеченні гарантійними зобов'язаннями і заставним забезпеченням малих та середніх підприємств з метою отримання банківських позик на розвиток бізнесу; державна інформаційна служба CSMEO, яка займається

наданням послуг з інформаційного консультування населення і підприємців з питань діяльності малого і середнього підприємництва через свій інтернет-сайт. Також малі та середні підприємства Китаю можуть розраховувати на підтримку іноземних фінансових організацій, які надають суб'єктам малого та середнього підприємництва позики та професійні консультації. Однією з головних проблем Китаю залишається корупція, яка негативно впливає як на фінансову систему країни в цілому, так і на розвиток підприємництва. Ще однією проблемою як для китайських так і для зарубіжних підприємців, які працюють на китайському ринку, є недостатній захист прав інтелектуальної власності [109]. Японія увійшла у трійку найбільш розвинутих країн світу. Цьому в значній мірі сприяв розвиток малого підприємництва. Питома вага малого підприємництва в економіці країни складає 40%. Малі підприємства зайняті у будівництві, легкої промисловості та сфері послуг. Виготовленням наукоємної продукції та розробкою інноваційних технологій в Японії зайняті лише великі компанії, тому економічна політика уряду спрямована на розвиток технічного та наукоємного виробництва у малому підприємстві. Для малих підприємств, які активно розвивають наукоємне та високотехнологічне виробництво, уряд країни виділяє субсидії на всіх етапах функціонування підприємства. Більшість законодавчих актів визначають статус підприємств малого бізнесу, встановлюють розмір пільг для цих підприємств відповідно до видів економічної діяльності, регламентують антимонопольну діяльність в країні. Уряд Японії жорстко регламентує ринкову вартість виробленої продукції, шляхом введення обмежень на розмір її збільшення або зменшення. В разі виявлення непідтверджених знижок або наявності спекулятивних цін підприємства позбавляють права здійснення своєї діяльності. Це розповсюджується на всі підприємства країни. Такі заходи дозволяють контролювати зростання цін та рівня інфляції. Тому суб'єкти малого підприємництва існують у дуже сприятливих економічних умовах. Регулюванням діяльності малого підприємництва у Японії займається Управління малих підприємств, яке підпорядковане Міністерству зовнішній

торгівлі та промисловості Японії. Основною проблемою, з якою стикаються малі підприємства Японії, є нестача фінансових ресурсів. Тому, з метою полегшення процедур отримання позик суб'єктами малого підприємництва урядом Японії була створена Корпорація страхування малого та середнього підприємництва. Також держава надає малим підприємствам займи та гарантії по отриманим позикам. Субсидії, позики на спеціальних пільгових умовах та займи надаються на: удосконалення та модернізацію виробництва підприємств наукоємної галузі; впровадження розроблених разом з науковими закладами інноваційних технологій; сприяння розвитку легкою та харчовою промисловості; розробку та впровадження нових видів продукції; створення та подальший розвиток нових суб'єктів малого підприємництва у регіонах Японії з низьким рівнем промислового розвитку. Урядом Японії також створені спеціальні центри, на базі яких підприємцям надаються консультації та здійснюється підготовка та перепідготовка спеціалістів для суб'єктів малого підприємництва. Це сприяє залученню до малого підприємництва нових верств населення [109].

У Бразилії провідною спеціалізованою організацією, що координує і фінансує численні програми адресної підтримки малих підприємств є Бразильська служба підтримки мікро- і малих підприємств (SEBRAE). Фінансування Служби здійснюється не прямо з бюджету країни, а через Національний інститут соціального страхування Міністерства соціального захисту і праці. Кошти для фінансування складаються з відрахувань у розмірі 0,3% від відповідного соціального збору, базою для нарахування якого служить фонд заробітної плати на підприємствах. Далі вони розподіляються по регіональним підрозділам служби та використовуються для підтримки на місцях. Зараз у Бразилії діють програми фінансової підтримки малого підприємництва у трьох напрямках: гарантії і кредити для малого бізнесу; венчурне фінансування малих підприємств; програми мікрокредитування [109].

Сьогодні особлива роль у сфері державної підтримки малого та середнього підприємництва в Бразилії приділяється Федеральній програмі

«Підприємець», яка координується безпосередньо Адміністрацією Президента і Бразильським Урядом. Спочатку при розробці Програми акцент робився на створення умов для розвитку підприємництва (усунення бар'єрів на шляху розвитку малих підприємств, мобілізація підприємців і підприємницьких можливостей) і розвиток самих інструментів підтримки. Особливе значення надавалося навчанню підприємців і розвитку підприємницької культури. Друга стадія Програми почалася в жовтні 2000 р. На перший план виходять заходи щодо зниження рівня банкрутства малих підприємств, залучення їх у національне виробництво, зменшення кількості незареєстрованих підприємств, навчання кадрів для підприємництва. Особлива увага приділялась створенню об'єднань підприємницьких структур (кластерів) і стимулюванню випуску малими та середніми підприємствами експортної продукції. Третя стадія Програми підтримки і розвитку підприємництва Бразилії була почата в червні 2001 р. і була націлена, в основному, на мобілізацію і підтримку різних асоціацій і об'єднань малих і середніх підприємств. Важливу роль грає розроблена і реалізована Бразильською службою підтримки мікро- і малих підприємств Програма місцевого (регіонального) соціально-економічного розвитку, важливим аспектом якої є забезпечення можливості доступу малих та середніх підприємств до мікrokредитів, особливо у районах з низьким індексом соціально-економічного розвитку [109].

Отже, в нинішніх складних для Української економіки умовах важливим є створення сприятливих умов для її поступального розвитку. Одним із вагомих кроків у цьому напрямі є сприяння малому підприємництву – основі вітчизняного економічного сектору.

Результативне та оперативне належне досягнення цієї мети є можливим за умови вивчення та дослідження закордонного досвіду адміністративно-правового регулювання сфери підприємницької діяльності. Безумовно, політика Української держави має бути націлена на всебічний розвиток цього напрямку, усвідомлюючи його безспірну значимість для країни, а тому є доцільним вивчення практик інших країн.

Було звернуто увагу на особливості адміністративно-правового регулювання сфери підприємницької діяльності таких держав, як США, Південна Корея, Канада, Великобританія, Китай, Японія та Бразилія. У загальному вигляді розглянуто та проаналізовано державну правову політику деяких країн Європейського співтовариства (Італія, Нідерланди, Франція та інші) відносно правового регулювання підприємницької діяльності.

3.2. Недоліки вітчизняного адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності та шляхи їх вирішення

Аналізуючи теоретичні напрацювання вчених та чинне законодавство слід зауважити, що поточне адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності потребує особливої уваги. Це, зокрема пояснюється недосконалістю чинного законодавства та об'єктивною необхідністю удосконалення вказаної сфери, в умовах передкризового економічного становища й потребою реалізації проєвропейської державної політики. З огляду на появу складних деструктивних процесів в економіці, формування сприятливого середовища для суб'єктів підприємництва є одним із важливих кроків для стабілізації економіки. Очевидно, що саме від можливостей ведення бізнесу залежить й становище самої держави, її політична стабільність та економічна стійкість до широкого спектру зовнішніх та внутрішніх загроз.

Варто відмітити, що сьогодні в Україні відбувається широкий процес дерегуляції бізнесу шляхом прийняття відповідних дерегулятивних нормативно-правових актів. Разом з тим фахівці зазначають, що попри декларування владою реформ щодо стимулювання бізнесу підприємці й досі змушені працювати в умовах надмірного державного тиску. Парламент приймає закони, спрямовані на дерегуляцію бізнесу, але на практиці ці норми або не змінюють ситуацію принципово, або просто саботуються чиновниками [111]. З огляду, на взяття Україною зобов'язань, передбачених Угодою про асоціацію України з ЄС [107] по удосконаленню правового регулювання

підприємницької діяльності, в тому числі й стосовно малих підприємців, виникає об'єктивна потреба своєчасного вживати відповідних заходів для досягнення намічених цілей. Це зокрема, й стосується такого напрямку як подальша дерегуляція бізнесу.

У відповідності до актуальних напрямів державної політики цій сфері пріоритетними напрямами впровадження політики дерегуляції є: 1) усунення надмірного регулювання господарської діяльності у спосіб зменшення кількості документів дозвільного характеру, дозвільно-погоджувальних процедур та переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні. Зокрема, у рамках приведення моделі кількості і функцій контролюючих органів у відповідність до стандартів ЄС та Угоди про асоціацію на першому етапі передбачено скорочення кількості контролюючих органів – з 56 до 28, функцій – з 1032 до 680; на другому етапі – приведення кількості і функцій контролюючих органів у повну відповідність до європейських стандартів; 2) забезпечення істотного поліпшення умов ведення бізнесу в Україні за напрямами, що враховуються під час складання рейтингу *Doing Business*, при цьому стратегічною метою має бути входження України до двадцятки провідних країн світу за сприятливістю умов для підприємницької діяльності 3) сумарне скорочення витрат суб'єктів господарювання на виконання обов'язкових державних регуляцій на 20,0 % протягом п'яти років. Це має бути досягнуто у спосіб повноцінної імплементації в поточну діяльність органів державної влади норми, визначеної Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11 вересня 2003 р. № 1160-IV, щодо здійснення кількісного аналізу вигод та витрат під час реалізації державної регуляторної політики всіма її суб'єктами без винятку. Аналіз регуляторного впливу має бути включений до Регламенту Верховної Ради України в частині законодавчої експертизи проектів нормативно-правових актів і, відповідно, до практики системи державного управління загалом. При цьому складовою частиною аналізу регуляторного впливу під час визначення вартості державного регулювання для малого підприємництва та

запровадження компенсаторів чи особливостей державного регулювання має стати МСП-тест; 4) скорочення кількості регуляторних і контрольних органів у спосіб їх злиття або ліквідації, забезпечення усунення дублювання функцій між органами державного нагляду та контролю; 5) відмова від системи тотального обтяжливого контролю за всіма суб'єктами господарської діяльності на основі запровадження ризикоорієнтованої системи державного контролю. Для цього, зокрема, необхідна належна підготовка до набуття чинності Законом України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», реалізація закону про метрологію та метрологічну діяльність, закону про стандартизацію, прийняття 1500 національних стандартів, гармонізованих з відповідними документами ЄС, скасування стандартів колишнього СРСР, створення повнотекстової відкритої електронної бази стандартів; 6) підтримка та розвиток малого і середнього бізнесу в сільській місцевості прийняттям закону про локальні аграрні ринки та впровадження програми мікрокредитування малих сільських господарств, удосконалення процедур отримання сільськогосподарськими підприємствами дозволів на водокористування, екологічних вимог до споруджуваних об'єктів тваринництва лібералізації карантинного та фітосанітарного регулювання; спрощення процедури використання земель сільськогосподарського призначення для будівництва господарських будівель сільськогосподарського призначення; 7) гармонізація вітчизняного законодавства щодо безпечності харчової продукції із законодавством ЄС; 8) забезпечення ефективного захисту прав приватної власності, гармонізація із законодавством ЄС положень українського законодавства щодо захисту інвесторів (внутрішніх та іноземних) і кредиторів [112]. Не виникає сумніву, що одним із важливих питань, яке вимагає уваги це вжиття відповідних заходів щодо дерегуляції бізнесу. Мова йде про прийняття (затвердження) відповідних нормативно-правових актів націлених дерегуляцію бізнесу та посилення державної політики у цьому напрямі. Це вимагає належного реагування з боку уповноважених владних інституцій і потребує їх злагодженої систематичної взаємодії для реалізації вказаного вектору.

Наступним вагомим кроком, спрямованим на удосконалення адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності варто визнати мінімізацію тиску на суб'єктів підприємництва з боку правоохоронних структур. Вказане питання часто було в полі зору науковців та фахівців. До прикладу О. М. Резнік, наголошує, що питання створення єдиного правоохоронного органу України як суб'єкта забезпечення фінансово-економічної безпеки держави з наданням йому виключних повноважень щодо досудового розслідування фінансово-економічних злочинів на сьогодні підтверджується не лише доктринально сформульованими положеннями, а й результатами проведених соціологічних досліджень, відповідно до яких рівень захищеності фінансової системи України оцінено як низький, а рівень виконання правоохоронними органами України покладених на них національним законодавством завдань оцінюється досить неоднозначно, а також аналізом витрат на утримання правоохоронних органів України як суб'єктів забезпечення фінансово-економічної безпеки держави та обсягом коштів, відшкодованих ними до бюджету держави. Водночас дослідження положень останнього законопроекту «Про Національне бюро фінансової безпеки держави» свідчить про існування ряду неоднозначних положень, що прямо стосуються підслідності майбутнього органу, незалежності його діяльності від вищих органів державної влади та визначення його місця у системі існуючих правоохоронних органів України. У зв'язку з чим пропонується передбачити, що новий орган повинен підпорядковуватися Міністерству фінансів України. Крім того, з метою покращення взаємодії між існуючими правоохоронними органами, а також органами, які є суб'єктами фінансового моніторингу, необхідно передбачити створення єдиного центру, який об'єднуватиме зусилля вищезазначених суб'єктів з метою протидії та боротьби з фінансово-економічними правопорушеннями [113, с. 113]. Ми погоджуємося з такою думкою, адже за нинішніх умов, коли фактично здійснюється «тиск» на бізнес, при чому від декількох правоохоронних структур вказане питання є вкрай актуальним. Заслуговує й на увагу думка

вченого про доцільність концентрації підслідності з протидії фінансово-економічними правопорушеннями в одному органі, що унеможливить санкціоноване втручання із боку інших суб'єктів правоохоронної діяльності.

З іншого боку така концентрація сприятиме посиленню контролю, в тому числі й громадського за роботою єдиного правоохоронного органу, що сприятиме підвищенню рівня ефективності останнього. Також це призведе мінімізації корупційних ризиків у діяльності потенційного суб'єкта.

Слід відмітити, що в останні роки вказане питання, у силу дії різних чинників, особливо актуалізувалось. Підтвердженням цього є реєстрація багатьох законопроектів, які визначають правовий статус органу. Останнім із таких є проєкт закону «Про Бюро економічної безпеки України». Документом передбачено, що Бюро економічної безпеки України є державним правоохоронним органом, на який покладаються завдання щодо запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності [114]. Основними завданнями органу, на думку авторів документу, пропонується визнати: 1) запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності; 2) участь у забезпеченні економічної безпеки держави шляхом комплексної протидії кримінальним правопорушенням, які несуть суттєвий негативний вплив на національну економіку, сприяють її тінізації, витоку капіталу та іншим негативним явищам, які уповільнюють темпи економічного зростання та загрожують національним інтересам у сфері економіки; 3) збирання та аналіз інформації щодо економічної злочинності, віднесених законом до підслідності Бюро економічної безпеки України, та визначення способів запобігання їх виникненню в майбутньому [114].

Не менш важливим питання, яке також вимагає уваги це створення належних умов для оподаткування, особливо, що стосується малих підприємств. Вказана проблема криється у двох складних питаннях, а саме динамічна, непослідовна та непрогнозована зміни податкових умов та

відсутність належних пільг для суб'єктів малого підприємництва у період карантинних обмежень.

Відносно першої позиції, то часті зміни негативно відображаються на роботі малих підприємців несучи ряд реальних ризиків для безпекового сектору підприємства. В умовах запровадження різних видів карантинних обмежень, це створює додаткові несприятливі умови. Також це ніяким чином не заохочує до підприємницької діяльності, що в перспективі призведе до зменшення сектору малого підприємництва, породжуючи нові реальні загрози для економічної безпеки України.

Щодо іншого аспекту, то вбачається за доцільне й виправдане передбачення у податковому законодавстві передбачення пільгових умов із оподаткування суб'єктів мікропідприємництва (фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України; юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України) та малого підприємництва (фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України; юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом

Національного банку України) пільгових умов для оподаткування у період карантинних обмежень.

При чому, шкала пільгових податкових ставок мають затверджуватися перед початком звітного (податкового) року і не змінюватися протягом нього. Розміри таких ставок і період оподаткування мають затверджуватися з урахуванням щорічних пропозицій Міністерства фінансів України із дотриманням законодавчо передбачених процедур.

Таким чином поточне адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності потребує змін. Це, зокрема пояснюється недосконалістю чинного законодавства та об'єктивною необхідністю удосконалення вказаної сфери, в умовах передкризового економічного становища й потребою реалізації проєвропейської державної політики.

Вагомими кроками у цього аспекті слід вважати наступні заходи:

- 1) подальше проведення політики дерегуляції підприємницької діяльності;
- 2) створення та запуск роботи нового правоохоронного органу з протидії фінансово-економічним правопорушенням;
- 3) удосконалення податкового законодавства у частині оподаткування суб'єктів підприємництва (насамперед суб'єктів мікро та малого підприємництва);
- 4) інші заходи. Думається, що практична реалізація таких груп кроків має сприяти існуванню сприятливих умов для провадження підприємницької діяльності в Україні.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного наукового дослідження зроблено наступні висновки.

1. Підприємницька діяльність являє собою санкціоновану та регламентовану чинним законодавством самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (фізичними та юридичними особами) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку й сприяння економічному розвитку держави, і такі суб'єкти несуть юридичну відповідальність у разі умисного чи несвідомого порушення норм законодавства під час провадження останньої.

Ознаками такої діяльності є: 1) самостійна, відносно незалежна економічна діяльність [6, с. 360]; 2) здійснюється фізичними та юридичними особами, що набули статусу суб'єктів підприємницької діяльності у встановленому законодавством порядку (особами із цивільною та підприємницькою правосуб'єктністю); 3) не може відбуватись примусово; 4) є не просто самостійною, але й ініціативною діяльністю, що спрямована на реалізацію своїх здібностей та задоволення потреб інших осіб і суспільства; 5) є ризиковою економічною діяльністю; 6) як професійна діяльність спрямована не на разове, а на систематичне одержання прибутку незабороненим законом шляхом; 7) здійснюється у встановлених національним законодавством формах економічної діяльності [6, с. 360; 16, с. 211]. Для будь-якої сучасної цивілізованої держави в умовах визнання доцільності та декларування курсу на розбудову ринкових відносин важливим є всіляке легальне стимулювання до підприємницької діяльності. Саме незалежна, самостійна, систематична господарська діяльність є одним із базових факторів для належного функціонування вітчизняної економічної системи, забезпечуючи злагоджену роботу всіх її складових.

2. На сучасному етапі державотворення підприємницька діяльність врегульована значною кількістю різнорівневих нормативно-правових актів. Кожен із таких документів регламентує (деталізує регламентацію) відносин у тій чи іншій сфері підприємницької діяльності.

Серед видів таких нормативно-правових актів ключове місце відводиться закон. Із чисельної кількості яких особливе місце відводиться Конституції України, якою закладені правові основи підприємницької діяльності та визначені державні гарантії для її здійснення. Своє вагоме місце відводиться деяким кодифікованим актам (Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, Митний кодекс України). Вказаними документами визначено основні засади господарювання в Україні і врегульовано широкий спектр господарських відносин, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, питання права власності, видів підприємницьких товариств тощо.

Вагома роль відведена багатьом іншим законодавчим актам, які врегульовують відносини у певній досліджуваній сфері. Також значиме місце відводиться підзаконним нормативно-правовим актам, які регламентують широке коло відносин у сфері підприємницької діяльності, в тому числі деталізуючи окремі законодавчі норми.

3. Нормами чинного законодавства передбачено можливість декількох форм провадження останньої та існування багатьох видів суб'єктів підприємництва. Вказане зумовлено специфікою національної правової системи та необхідністю формування сприятливих умов для провадження вказаної діяльності.

Підприємницька діяльність здійснюється за багатьма формами. До числа таких прийнято відносити наступні діяльності: 1) виробнича підприємницька; 2) торговельна (комерційна) підприємницька; 3) фінансово-кредитна підприємницька; 4) страхова підприємницька; 5) посередницька підприємницька.

Щодо видів суб'єктів підприємництва, то чинне законодавство

передбачає значну кількість варіацій для провадження аналізованої діяльності. Кожен із таких видів має власні особливості, а також переваги та недоліки для тих чи інших умов провадження підприємницької діяльності.

4. Важливим напрямом адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності є реалізація управлінських заходів відносно останньої. Вказана діяльність має вагомим значення для розвитку аналізованої сфери і націлена на формування сприятливих умов для її провадження.

Цю діяльність слід розглядати як вжиття управлінських заходів, націлених на досягнення соціально значущих результатів щодо управління підприємницькою діяльністю. Вжиття таких заходів, є обов'язком відповідних публічних інституцій і має за мету забезпечити виконання державою окремих своїх задекларованих завдань. Вона переслідує певну мету, яка полягає створення та підтримці максимально можливих сприятливих умов для ведення підприємницької діяльності й розвитку цього напрямі у відповідності до загально визнаних європейських стандартів. Вказане зумовлене об'єктивною потребою зростання видів підприємництва в країні та посилення його ролі у державі, що, в свою чергу, має позитивно позначитися на інших сферах життєдіяльності населення. До основних груп форм управління цією діяльністю варто віднести правові, організаційні та економічні, кожна з яких має свої особливості, проте націлена на досягнення спільної мети.

5. В аспекті тематики наукового дослідження заслуговує на увагу таке питання як поняття та структура адміністративно-правового механізму регулювання підприємницької діяльності. Вказане обумовлено специфікою адміністративного права та об'єктивною потребою дослідження механізму регулювання вказаної сфери для повноти й всебічності наукового дослідження.

Під механізмом адміністративно-правового регулювання підприємницькою діяльністю слід розуміти сукупність упорядкованих адміністративно-правових засобів, що врегульовують відносини, які виникають під час державного регулювання підприємницькою діяльністю. Структура вказаного механізму має виглядати наступним чином: 1) адміністративно-

правові норми; 2) відносини, що виникають під час безпосередньої дії адміністративно-правових норм; 3) акти, в яких містяться відповідні адміністративно-правові норми.

Адміністративно-правові норми є основою досліджуваного адміністративно-правового механізму. Зважаючи на свої властивості вони визначають межі допустимої поведінки учасників адміністративних відносин, права та обов'язки останніх, негативні юридичні наслідки у разі скоєння протиправних діянь, а також багато інших принципово важливих, з точки зору життєдіяльності чи функціонування, аспектів. Відносини, що виникають під час безпосередньої дії адміністративно-правових норм. Безумовно, такі норми поширюють власну дію на певні відносини, встановлюючи певні алгоритми дій, моделі поведінки їх учасників. Акти, в яких містяться адміністративно-правові норми доповнюють механізм сприяють його цілісності та завершеності, а також дають змогу репрезентувати останнього як дієву цілісну дієву системи впливу на поведінку тих чи інших учасників відповідних суспільних відносин

6. У тій чи іншій мірі адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності здійснює значна кількість державних інституцій. Кожен із таких суб'єктів у межах своєї компетенції вживає відповідні заходи для досягнення поставлених цілей.

До числа основних таких суб'єктів слід віднести Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, а також галузеві міністерства, Державну регуляторну службу України, Державну податкову службу України, Антимонопольний комітет України, Державну аудиторську службу України, Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку. Слід також виділити регіональний рівень у межах якого варто відзначити органи Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, а також відповідні органи місцевого самоврядування.

7. В нинішніх складних для Української економіки умовах важливим є створення сприятливих умов для її поступального розвитку. Одним із вагомих

кроків у цьому напрямі є сприяння малому підприємництву – основі вітчизняного економічного сектору.

Результативне та оперативне належне досягнення цієї мети є можливим за умови вивчення та дослідження закордонного досвіду адміністративно-правового регулювання сфери підприємницької діяльності. Безумовно, політика Української держави має бути націлена на всебічний розвиток цього напрямку, усвідомлюючи його безспірну значимість для країни, а тому є доцільним вивчення практик інших країн.

Було звернуто увагу на особливості адміністративно-правового регулювання сфери підприємницької діяльності таких держав, як США, Південна Корея, Канада, Великобританія, Китай, Японія та Бразилія. У загальному вигляді розглянуто та проаналізовано державну правову політику деяких країн Європейського співтовариства (Італія, Нідерланди, Франція та інші) відносно правового регулювання підприємницької діяльності.

8. Поточне адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності потребує змін. Це, зокрема пояснюється недосконалістю чинного законодавства та об'єктивною необхідністю удосконалення вказаної сфери, в умовах передкризового економічного становища й потребою реалізації проєвропейської державної політики.

Вагомими кроками у цього аспекті слід вважати наступні заходи:

- 1) подальше проведення політики дерегуляції підприємницької діяльності;
- 2) створення та запуск роботи нового правоохоронного органу з протидії фінансово-економічним правопорушенням;
- 3) удосконалення податкового законодавства у частині оподаткування суб'єктів підприємництва (насамперед суб'єктів мікро та малого підприємництва);
- 4) інші заходи. Думається, що практична реалізація таких груп кроків має сприяти існуванню сприятливих умов для провадження підприємницької діяльності в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жигірь А. А. Сутність підприємництва та чинники його економічного розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*, 2015. № 20. С. 28–33.
2. Колпаков В. К. Адміністративне право України. Підручник. Київ: Юрінком Інтер, 1999. С. 611.
3. Каїра Л. Г. Конспект лекцій з дисципліни «Підприємницька діяльність та економіка підприємства» (частина 2) для бакалаврів напрямку підготовки 6.050401 «Металургія» усіх форм навчання. Дніпродзержинськ, ДДТУ, 2016. 85 с.
4. Дядін А. С. Дефініція категорії «підприємницька діяльність». *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*, 2017. Вип. 1. С. 62–72.
5. Агеев А. И. Предпринимательство: проблемы собственности и культуры. М. : ИНФРА-М, 2001. С. 267.
6. Рибницький Г. В. Адміністративно-правові засади управління підприємницькою діяльністю в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2016. 444 с.
7. Хизрич Р., Питерс М. Предпринимательство или как завести собственное дело и добиться успеха. Москва: Прогресс-Универс, 1991. 160 с.
8. Набатова О. В. Исследование сущности предпринимательства в социально-экономическом развитии общества. *Известия Волгоградского гос. пед. ун-та. Серия «Социально-экономические науки и искусство»*, 2010. № 8. С. 116–119.
9. Демидовец В. П. Предпринимательский менеджмент : Тексты лекций для студентов специальности 1-26 02 02 «Менеджмент». Минск: БГТУ, 2007. 123 с.
10. Господарський кодекс України : Закон від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

11. Мадзігон В. М., Вачевський М. В. Підприємництво: причини виникнення і форми існування, підготовка молоді до підприємницької діяльності. *Актуальні проблеми економіки*, 2010. № 7 (109). С. 3–12.
12. Богуслаєв В. О. Основи технології машинобудування : навч. посіб. Запоріжжя : Вид-во ВАТ «Мотор Січ», 2003. 336 с.
13. Сгупов Ю. А. Організація виробництва на промисловому підприємстві : навч. посіб. К. : Центр навч. літ-ри, 2006. 488 с.
14. Хелферт Э. Техника финансового анализа. 10-е изд. СПб. : Питер, 2003. 640 с.
15. Терещенко В. Признаки предпринимательской деятельности. *Leges și Viața*, 2014. Numărul 3/2(267). Pag. 213–215
16. Рибницький Г. В. Форми підприємницької діяльності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*, 2014. Вип. 10-1(1). С. 209–211.
17. Перит І. Зміст, принципи та особливості підприємницької діяльності домогосподарств як важливих суб'єктів економічних відносин. *Світ фінансів*, 2015. Вип. 4. С. 152–162.
18. Сірий Є. В. Суспільно-історичні трансформації та підприємництво як суспільний феномен, 2010. URL : <http://irs.ucu.edu.ua/wp-content/uploads/2010/08/siriy.pdf>.
19. Гаєвська Л. М., Марченко О. І., Паєнтко Т. В. Підприємництво та його оподаткування: навч. посіб. 2-е вид. перероб. та доп. К. : «Центр учбової літератури», 2013. 165 с.
20. Дынников Е. А. Место и роль предпринимательской деятельности в экономике страны. Актуальные проблемы экономики в условиях реформирования современного общества : материалы IV междунар. науч.-практ. конф., посвященной 140-летию со дня основания НИУ «БелГУ» (г. Белгород, 25 ноября 2015 г.) ; под науч. ред. доц. Е.В. Никулиной. Белгород : ООО «Эпицентр», 2016. 460 с.
21. Дмитриева Ю. С. Роль и место предпринимательской деятельности

в системе общественного благосостояния. Экономика России в XXI веке : сборник научных трудов XII Международной научно-практической конференции «Экономические науки и прикладные исследования», г. Томск, 17-21 ноября 2015 г. : в 2 т. Томск : Изд-во ТПУ, 2015. Т. 1. С. 383–387.

22. Конституція України : Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

23. Про нотаріат : Закон від 02.09.1993 р. № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>.

24. Скакун О. Ф. Нормативно-правовий акт, його ознаки та співвідношення з піднормативними актами. URL: <http://westudents.com.ua/glavy/70120-1-normativno-pravoviy-akt-yogo-oznaki-ta-spvvdnoshennya-z-pdnormativnimi-aktami.html>.

25. Рой О. В. Поняття нормативно-правового акта як предмета публічно-правового спору. *Часопис Київського університету права*, 2016. № 4. С. 121–125.

26. Рабінович П. Основи загальної теорії права та держави : [навч. посіб.]. Львів : Край, 2007. 192 с.

27. Ромашов Р. Теорія держави і права : [навчальний посібник] / за заг. ред. Р. Ромашова, Н. Пархоменко. К. : КНТ, 2007. 216 с.

28. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 / уклад, та голов. ред. В. Т. Бусел. К. : Перун, 2005. 1728 с.

29. Матвєєва Ю. І. Тлумачення поняття «закон» як вимога принципу правової визначеності. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*, 2014. Т. 155. С. 18–20.

30. Шемшученко Ю. С., Ющик О. І., Горбунова Л. М., Теплюк М. О., Гульченко Л. В., Риндюк В. І. Кодифікація законодавства України: теорія, методологія, техніка / за заг. ред. О. І. Ющика. Київ: Парлам. вид-во, 2007. 208 с.

31. Гетьман Є. А. Кодифікація законодавства України: загальна характеристика, особливості, види: монографія. Харків: Право, 2012. 192 с.

32. Цивільний кодекс України : Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n651>.
33. Митний кодекс України : Закон від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
34. Про господарські товариства : Закон від 19.09.1991 р. № 1576-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text>.
35. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#n386>.
36. Про акціонерні товариства : Закон від 17.09.2008 р. № 514-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text>.
37. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон від 11.09.2003 р. № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>.
38. Про фермерське господарство : Закон від 19.06.2003 р. № 973-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>.
39. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань : Закон від 15.05.2003 р. № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>.
40. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон від 05.04.2007 р. № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>.
41. Про державно-приватне партнерство : Закон від 01.07.2010 р. № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>.
42. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон від 02.03.2015 р. № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>.
43. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : Закон від 06.09.2005 р. № 2806-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15#Text>.
44. Горбунова Л. М. Підзаконні нормативно-правові акти: організаційно-правові питання забезпечення законності: автореф. дис. ... канд.

юрид. наук : 12.00.07. К., 2005. 21 с.

45. Горбунова Л. М. Принцип законності у нормотворчій діяльності органів виконавчої влади : монографія. К. : Юрінком Інтер, 2008. 240 с.

46. Гетьман Є. А. Поняття підзаконного нормативно-правового акта та його співвідношення із нормативно-правовим та правовим актами. *Форум права*, 2013. № 3. С. 106–113.

47. Кокоурова А. Л. Общетеоретическая характеристика нормативных правовых актов исполнительных органов государственной власти. *Сибирский юридический вестник*, 2009. № 2. С. 21–26.

48. Иванов С. А. Соотношение закона и подзаконного нормативного правового акта Российской Федерации : монографія. М., 2002. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/books/133/17#chlist>.

49. Гетьман Є. А. Види підзаконних нормативно-правових актів органів виконавчої. *Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. Серія право*, 2013. Вип. 23. Ч. II. Т. 1. С. 12–15.

50. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року : Стратегія, Постанова від 06.08.2014 р. № 385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п#Text>.

51. Про стимулювання розвитку підприємницької діяльності в умовах світової фінансової кризи : Указ від 22.06.2009 р. № 466/2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466/2009#Text>.

52. Про затвердження Порядку визначення предмета закупівлі : Наказ від 17.03.2016 р. № 454. URL: <https://me.gov.ua/LegislativeActs/List?lang>.

53. Рибницький Г. В. Форми підприємницької діяльності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*, 2014. № 10-1. Т. 1. С. 209–211.

54. Olenych, I. R. Dushka, V. I., Myhajlovs'kyj, V. I., Hariv, I. I., Seniv, R. V., Gutyj, B. V. (2011). Suchasna polityka zbutu v zovnishn'oekonomichnij dijial'nosti farmacevtychnyh pidpryjemstv. *Naukovyj visnyk L'vivs'kogo nacional'nogo universytetu veterynarnoi' medycyny ta biotehnologij im. G'zhyc'kogo*.

13, 1 (1), P. 444–447.

55. Ямолдин А. П. Страховой бизнес в Германии: современные тенденции развития : дис. ... канд. экон. наук: 08.00.14. М., 2003. 218 с.

56. Види і форми підприємницької діяльності. 2010. URL: https://pidru4niki.com/13761025/ekonomika/vidi_formi_pidpriyemnitskoyi_diyalnosti

57. Організаційно-правові форми підприємницької діяльності. 2009. URL: <http://joiner.org.ua/2rozrjad/2009-07-08-13-18-41/2009-07-20-12-50-28.html?showall=1>

58. Смолинець І. Б., Гачек Т. С., Дорош–Кізим М. М., Дадак О. О., Гутий Б. В., Харів І. І. Сутність, функції та форми підприємницької діяльності в сільському господарстві. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Серія : Економічні науки*, 2016. Т. 18. № 2. С. 141–150.

59. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань : Закон від 15.05.2003 р. № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>.

60. Податковий кодекс України : Закон від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

61. Думлер С. А. Управление производством и кибернетика. М.: Машиностроение. 1969. 250 с.

62. Омаров А. М. Социальное управление. Некоторые вопросы теории и практики. М.: Мысль, 1980. 280 с.

63. Ожегов С. И., Шведов Н. Ю. Толковый словарь русского языка. – 4-е изд. доп. М. : Азбуковик, 1999. 943 с.

64. Тихомиров Ю. А. Власть и управление в социалистическом обществе. М., 1968. 322 с.

65. Белых А.К. Управление и самоуправление. Социалистическое управление: сущность и перспективы развития. М. : Наука, 1979. 208 с.

66. Козлов Ю. М. Административное право : учеб. 2-е изд., перераб. и

доп. М. : Юристь, 2004. 318 с.

67. Попова Л. Л. Административное право : учебник. М. : Юристь, 2002. 697 с.

68. Герасимов Б.Н., Морозов В.В., Яковлева Н.Г. Система управления: понятие, структура, исследование. Монография. Самара: СГАУ, 2002. 128 с.

69. Синиченко А. В. Стратегічні вектори організації управління в контексті підвищення успішності діяльності підприємства. *Економіка і організація управління*, 2017. Вип. 4. С. 156–164.

70. Афанасьев В.Г. Системность и общество. М. : Политиздат, 1980. 368 с.

71. Душакова Л. А., Чепурнова Н. М. Административное право : учебно-методический комплекс. М. : Изд. центр ЕАОИ, 2008. 371 с.

72. Йолкіна Н. О. Державне регулювання підприємницької діяльності. Державне управління та місцеве самоврядування: історія та сучасність : збірник тез науково-практичної конференції за підсумками стажування слухачів, 26 вересня 2013 р., 2013. С. 1–4

73. Стець О. М. Цілі, завдання і функції управління державною службою в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*, 2011. Вип. 58. С. 247–253.

74. Оцінка громадянами ситуації в країні, рівень довіри до виконавчих та правоохоронних органів влади, оцінка діяльності Уряду (лютий 2020 р. соціологія). *Центр Разумкова*, 2020. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamku>.

75. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу» від 15.04.2014 р. № 1206-VII.

76. Шишкин С. Н. Государственное регулирование экономики: предпринимательско-правовой аспект. М. : Wolters Kluwer Russia, 2007. 256 с.

77. Шишкин С. Н. Предпринимательско-правовые основы государственного регулирования экономики : автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.03. М., 2012. 54 с.

78. Шундииков К. В. Правовые механизмы: основы теории. *Государство*

и право, 2006. № 12. С. 13.

79. Харченко Н. П. Поняття механізму держави, наукові пошуки теоретико-правової дефініції. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*, 2007. Т. 20 (59). № 2. С. 278–284.

80. Тодыка Ю. Н. Конституция Украины: проблемы теории и практики. Х.: Факт, 2000. С. 336–337.

81. Нижник Н. Р. Про співвідношення категорій «процес» і «механізм» та їх використання в управлінській діяльності органів виконавчої влади. *Вісник державної служби України*, 2001. № 3. С. 80–87.

82. Шундигов К. В. Правовые механизмы: основы теории. *Государство и право*, 2006. № 12. С. 12–21.

83. Радченко О. В. Категорія «механізм» у системі державного управління. *Державне управління та місцеве самоврядування: збірник наукових праць: у 2 ч. Х.*, 2001. Вип. 2. С. 10.

84. Альберда Т. Г. Механізм як загальнонаукова і правова категорія («правовий механізм»). *Молодий вчений*, 2013. № 2 (02). С. 64–68.

85. Шарабанов С. В. Механизм правового регулирования, его понятие и структура: обзор теоретических подходов. *Вопросы российского и международного права*, 2018. Том 8. № 3 А. С. 7–12.

86. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления: Курс лекций. М. : Юридическая литература, 1997. С. 86.

87. Нижник Н. Р., Машков О. А. Системний підхід в організації державного управління: навчальний посібник. К. : УАДУ, 1998. 160 с.

88. Лисенко Ю., Єгоров П. Організаційно-економічний механізм управління підприємством. *Економіка України*, 1997. № 1. С. 86–87.

89. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України. К. : Юрінком Інтер, 2003. 544 с.

90. Корж-Ісаєва Т. Г. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод неповнолітніх: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2008.

17 с.

91. Пахомов В. В. Понятие и структура механизма административно-правового регулирования земельных отношений. *Национальный юридический журнал: теория и практика*, 2015. № 6. С. 94–98.

92. Гаруст Ю. В. Поняття адміністративно-правового механізму забезпечення прав громадян у податковій сфері. *Наука і правоохорона*, 2012. № 3 (17). С. 16–20.

93. Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації : монографія. Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 345 с.

94. Старилев Ю. Н. Курс общего административного права: в 3-х т. Т. 1. История. Наука. Предмет. Нормы. Субъекты. М. : НОРМА-М, 2002. С. 397–398.

95. Галуцько В. В. Адміністративно - правова охорона права власності в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.07. Харків, 2009. 35 с.

96. Головастикова А. Н. Административное право : учебное пособие. М. : Эксмо, 2007. 320 с.

97. Батычко В. Т. Административное право : конспект лекций. ТТИ ЮФУ, 2008. URL: http://www.aup.ru/books/m228/3_1.htm.

98. Ковальчук Т. Т. Актуалітети політики. Київ : Знання, 2009. 326 с.

99. Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання : Постанова, від 29.08.2019 р. № 19-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/19-ix#top>.

100. Смолин Г. В. Державне регулювання господарської діяльності: курс лекцій. Львів : Львівськ. держ. ун-тет внутр. Справ, 2012. 528 с.

101. Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України : Постанова від 20.08.2014 р. № 459. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-п#Text>.

102. Положення про Державну регуляторну службу України : постанова від 24.12.2014 р. № 724. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/724-2014-п#n7>.

103. Про Антимонопольний комітет України : Закон від 26.11.1993 р. № 3659-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text>.

104. Положення про Державну податкову службу України : постанова від 06.03 березня 2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-п#Text>.

105. Положення про Державну аудиторську службу України : постанова від 03.02.2016 р. № 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-п#Text>.

106. Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку : Указ від 23.11.2011 р. № 1063/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1063/2011#Text>.

107. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода, від 27.06.2014 р. 984_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n194.

108. Європейська хартія малих підприємств : Хартія, від 19.06.2000 р. 994_860. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_860#Text.

109. Ольвінська Ю. О. Особливості державного регулювання малого підприємництва у країнах світу. *Державне управління: удосконалення та розвиток*»: наукове видання Академії муніципального управління, 2015, № 2. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua>.

110. Думенко О. В. Зарубіжний досвід підтримки малого і середнього підприємництва. Науково-методична конференція викладачів, співробітників і студентів: тези доп. (Конотоп, 29 берез. 2012). Суми: СумДУ, 2012. Ч. 1. С. 71–74.

111. Деретуляція: бізнес не розмножується у неволі. URL: http://www.kpdconsulting.com.ua/upload/publ/publication_323_ukr.pdf.

112. Деретуляція бізнесу в Україні : сайт Державної регуляторної служба України. URL: <http://www.drs.gov.ua/deregulation/deregulyatsiya-biznesu-v-ukrayini/>.

113. Резнік О. М. Адміністративно-правові засади діяльності

правоохоронних органів із забезпечення фінансово-економічної безпеки України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2019. 509 с.

114. Проект Закону про Бюро економічної безпеки України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69331.